

Jenny Saksola

URAOHJAUS AMMATILLISEN KOULUTUKSEN OPISKELIJOIDEN KOKEMANA

Opinnäytetyö

Järjestö- ja nuorisotyön koulutus (ylempi amk)

2020

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tekijä	Tutkinto	Aika
Jenny Saksola	Yhteisöpedagogi (YAMK)	Toukokuu 2020
Opinnäytetyön nimi		
Uraohjaus ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kokemana		54 sivua 2 liitesivua
Toimeksiantaja		
Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenia		
Ohjaaja		
Katja Komonen		
Tiivistelmä		
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kokemuksia uraohjauksesta. Opinnäytetyössä tutkittiin, miten opiskelijat käsittävät ja kokevat uraohjauksen ja kohtaako oppilaitoksen tarjoama ohjaus opiskelijoiden toiveet. Opinnäytetyö toteutettiin osana Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian Uusille Urille -hanketta.</p> <p>Monimuotoistuvat työurat, nopeasti muuttuva työelämä sekä ammatillisen koulutuksen lainsäädännön muutokset ovat nostaneet uraohjauksen ja sen kehittämisen keskiöön. Uraohjausta on kehitetty lukuisissa hankkeissa ja sen toteuttamiseen on luotu malleja oppilaitoksissa. Opiskelijoille uraohjauksen käsite voi kuitenkin olla vieras. Tässä opinnäytetyössä haluttiin antaa ääni opiskelijoille ja tuoda esiin heidän kokemuksiaan aiheesta.</p> <p>Tutkimus toteutettiin laadullisella tutkimusotteella ja aineistonkeruumenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimusta varten haastateltiin yhdeksää ammatillisen koulutuksen opiskelijaa. Tutkimuskysymykset ja haastattelun teema-alueet olivat seuraavat: Miten opiskelijat käsittävät uraohjauksen? Millaista uraohjausta opiskelijat ovat saaneet? Millaista uraohjausta opiskelijat toivovat saavansa?</p> <p>Tutkimuksen perusteella havaittiin, että opiskelijat tunsivat melko hyvin uraohjauksen käsitteen ja hahmottivat laajasti siihen kuuluvia sisältöjä. Työelämätaitoihin ja työnhakuvalmiuksiin sekä itsetuntemuksen kehittämiseen liittyvä ohjaus koettiin riittävänä. Sen sijaan jatko-opintoihin ohjaamisen opiskelijat kokivat puutteelliseksi. Opiskelijat kokivat, että uraohjausta on saatavilla, jos sitä itse aktiivisesti hakee. Opinto-ohjaaja jäi usealle opiskelijalle etäiseksi eikä ohjausta joko osattu tai koettu tarpeelliseksi hakea.</p> <p>Tulosten perusteella keskeisiä uraohjauksen kehittämiskohteita ammatillisessa koulutuksessa ovat muun muassa jatko-opintomahdollisuuksista tiedottamisen ja jatko-opinto-ohjauksen lisääminen, uraohjauksen aktiivisempi tarjoaminen opiskelijoille sekä opiskelijan kannustaminen ja rohkaiseminen jatkosuunnitelmissaan.</p>		
Asiasanat		
uraohjaus, urasuunnittelu, ammatillinen koulutus		

Author	Degree	Time
Jenny Saksola	Master of Humanities	May 2020
Thesis title		
Career counselling experienced by vocational school students		54 pages 2 pages of appendices
Commissioned by		
Juvenia – Youth research and development centre		
Supervisor		
Katja Komonen		
Abstract		
<p>The objective of the thesis was to examine vocational school students' career counselling experiences. The thesis studied how students understand and experience career counselling and whether the counselling that the school is offering meets students' expectations. The thesis was carried out as part of Juvenia – Youth research and development centre's project Uusille urille.</p> <p>Diversifying career paths, rapidly changing working life and the legislation changes in vocational education have brought career counselling and improving it to the forefront. Career counselling has been developed in various projects and for executing it many designs have been created in schools. However, for students the concept of career counselling can be unfamiliar. This thesis wanted to give a voice to the students and focus on their experiences on the subject.</p> <p>The study was carried out using a qualitative research method and the research material was collected by means of a theme interview. Nine vocational school students were interviewed for the study. The research questions as well as the theme areas in the interview were: How do the students understand career counselling? What kind of career counselling have the students had? What kind of career counselling do the students wish to have?</p> <p>Based on the research it was observed that the students identified the concept of career counselling quite well and perceived the content related to it widely. The counselling related to working life skills and job applying abilities as well as developing self-knowledge was considered adequate. Instead, the guidance on further education was considered insufficient. The students experienced that career counselling is available if you actively seek it yourself. The guidance counsellor remained distant for several students and the students did not either know how or feel the need to seek guidance.</p> <p>Based on the results, essential areas of development in career counselling in vocational education are among other things increasing information about further education possibilities and guidance on further education, offering career counselling more actively to students and encouraging students in their future plans.</p>		
Keywords		
career counselling, career planning, vocational education and training		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
2	TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	6
2.1	Uraohjauksen käsite	6
2.2	Uraohjauksen merkitys yhteiskunnassa ja ammatillisessa koulutuksessa.....	11
2.3	Uraohjaus aiempien tutkimusten valossa.....	17
2.4	Omat näkökulmavalinnat	21
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	22
3.1	Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko	22
3.2	Tutkimuskysymykset	23
3.3	Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä.....	23
3.4	Aineistonkeruuprosessin eteneminen	24
3.5	Aineisto ja analyysi	27
4	TULOKSET	29
4.1	Opiskelijoiden käsitykset uraohjauksesta.....	29
4.2	Opiskelijoiden kokemukset uraohjauksesta	31
4.3	Opiskelijoiden toiveet uraohjauksen toteuttamiseen	36
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	39
5.1	Keskeiset tulokset ja johtopäätökset.....	39
5.2	Tutkimusprosessin pohdinta ja luotettavuuden arviointi	45
5.3	Jatkotutkimusaiheita	46
	LÄHTEET	49

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

1 JOHDANTO

Työelämän ja yhteiskunnan muutokset nostavat esiin lisääntyneen tarpeen urasuunnittelulle ja siihen liittyvälle ohjaukselle. Kolmijaksoinen elämänkaari, jossa opiskelu, työnteko ja eläköityminen seuraavat toisiaan, on vaihtumassa elämään, jossa työn ja oppimisen status vaihtelee. Muutosten määrä työuralla kasvaa ja työntekijöiltä edellytetään jatkuvaa oppimista. (Sitra 2019, 7.) Tämän päivän työelämää kuvaavat projektimaiset työsuhteet ja jatkuva epävarmuus. Kun siirtymät eivät enää liity tiettyyn ikään tai elämänvaiheeseen, tulee ura- ja elämänsuunnittelusta kertaluontoisen ammatinvalinnan sijaan jatkuva prosessi. (Onnismaa 2003, 50.)

Myös käsitys uraohjauksesta on muuttunut yhteiskunnan ja työelämän muutosten myötä. Aikaisemmin puhuttiin kapeammin ammatinvalinnasta, työurista sekä opinto- ja työuraohjauksesta. Postmodernin ohjauksikäsitteiden mukaan uraohjaus nähdään vuorovaikutuksellisenä ohjausprosessina ja ohjattavan itsetuntemuksen kehittämisenä, jossa huomioidaan kaikki elämänalueet, joilla ihminen toimii, Uraohjauksen sijaan pitäisikin kenties puhua kokonaisvaltaisesta elämänsuunnittelusta, jossa lähtökohtana on ohjattavan toimijuuden ja osallisuuden tukeminen. (Poutanen 2014a, 52; Vanhalakka-Ruoho 2015, 40.)

Nopeasti muuttuva työelämä haastaa oppilaitosten uraohjauksen. Ammatillisen koulutuksen reformin myötä uraohjaus on tullut keskeiseksi ohjauksen alueeksi ammatillisessa koulutuksessa ja sen kehittämiseen on syytä kiinnittää huomiota. Laki ammatillisesta koulutuksesta (11.8.2017/531) velvoittaa koulutuksen järjestäjää laatimaan yhdessä opiskelijan kanssa urasuunnitelman, jota päivitetään opintojen edetessä. Myös ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmän muutokset suuntaavat oppilaitoksia panostamaan työelämään ja jatko-opintoihin valmiuksia antavaan ohjaukseen, koska koulutuksen järjestäjä saa vaikuttavuusrahoitusta valmistuneiden opiskelijoiden työelämään ja jatko-opintoihin sijoittumisen perusteella (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019a).

Opinnäytetyöni käsittelee uraohjausta ammatillisessa koulutuksessa opiskelijoiden kokemana. Keskityn erityisesti opintojen loppuvaiheeseen liittyvään oh-

jaukseen eli jatko-opintoihin ja työelämään siirtymisen nivelvaiheeseen. Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten opiskelijat käsittävät uraohjauksen, millaisia kokemuksia opiskelijoilla on uraohjauksesta sekä millaista uraohjausta opiskelijat toivovat saavansa? Kyseessä on laadullinen tutkimus ja aineistonkeruu toteutetaan teemahaastattelulla.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä oppilaitoksissa on käynnistetty useita uraohjauksen kehittämiseen liittyviä hankkeita. Aiheeseen liittyen on siis olemassa jo jonkin verran tutkimusta ja hankkeissa on kehitetty lukuisia malleja toteuttaa uraohjausta oppilaitoksissa. Opiskelijoille uraohjauksen käsite voi kuitenkin olla vieras eikä oppilaitoksessa eri ihmisten antamaa ohjausta välttämättä käsitellä uraohjaukseksi (Pitkänen & Vartiainen 2019, 25). Opinnäytetyössäni haluankin antaa äänen opiskelijoille; miten opiskelijat itse kokevat ja käsittävät uraohjauksen ja miten se heidän mielestään toteutuu?

Toteutan opinnäytetyöni Nuorisoalan tutkimus- ja kehittämiskeskus Juvenian Uusille urille -tutkimus- ja kehittämishankkeeseen liittyen. Uusille urille -hankkeen tavoitteena on nuorten työelämätaitojen vahvistaminen ja sitä kautta nuorten koulutukseen ja työelämään kiinnittymisen edistäminen. Hanke keskittyy kahteen tärkeään nivelvaiheeseen, toisen asteen koulutuksen alkuvaiheeseen sekä toiselta asteelta työelämään ja jatkokoulutukseen sijoittumiseen. (Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu 2020.) Opinnäytetyöni kohdentuu jälkimmäiseen nivelvaiheeseen. Opinnäytetyöni on kehittävä tutkimus, jossa tuotetaan tietoa kehittämishankkeelle ja oppilaitoksille hyödynnettäväksi uraohjauksen kehittämistyössä.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Uraohjauksen käsite

Opinnäytetyön keskeinen käsite on uraohjaus. Kun puhutaan uraohjauksesta, on ensin määriteltävä mitä tarkoitetaan käsitteellä ura. Uraa voidaan tarkastella niin objektiivisesta, subjektiivisesta kuin organisatorisesta näkökulmasta. Objektiivisesta näkökulmasta tarkasteltuna käsitteellä viitataan työelämässä tehtävään uraan ja urapolkuun sekä erilaisten työpaikkojen sarjaan. Subjektii- vinen näkökulma käsittää uran ammatillisena kehittymisenä ja ammatti-identiteetin rakentamisena, jolloin korostuvat yksilön tavoitteet, toiveet ja tarpeet.

Organsatorisesta näkökulmasta ura taas käsitetään liikkuvuutena ja etenemisenä organisaation sisällä. (Kattelus 2002, 21; Karhu & Saari 2011, 80–81.)

Suomen kielen käsitettä ura laaja-alaisempi käsite on englanninkielinen *career* eli elämänura. Perinteinen käsitys urasta on ollut lineaarisesti etenevä, ennakoitava, nousujohteinen työura. Yhteiskunnan ja työelämän muutosten myötä on ollut määriteltävä uudelleen, mitä uralla tarkoitetaan. Hierarkkisen urakehityksen sijaan nykyään korostetaan urakehityksen sattumanvaraisuutta ja hypäksellisyyttä sekä työn ja oppimisen paikkaa ihmisen elämän kokonaisuudessa. (Onnismaa 2011, 80–83; Vanhalakka-Ruoho 2015, 40.) Poutanen (2014b, 12) määrittelee uran yksilön näkökulmasta läpi elämän jatkuvaksi oppimisen ja ammatillisen identiteetin kehittymisen prosessiksi. Työurien vaihtelevuutta, mutkitteluutta ja yksilöllisyyttä kuvaavana terminä voidaankin käyttää käsitettä urapolku (Poutanen 2014b, 12).

Työelämään suuntautuneesta ohjauksesta puhutaan eri konteksteissa eri käsitteillä, esimerkiksi uraohjaus, urasuunnittelu, työelämäneuvonta, työelämävalmennus, uravalmennus ja ammatillisen kasvun tukeminen. Myös uraohjauksista antavien ammattilaisten nimikkeet vaihtelevat organisaatiosta toiseen. Uraohjauksen käsite on kuitenkin laajasti käytössä tieteellisessä tutkimuksessa sekä julkisissa laitoksissa, kuten työ- ja elinkeinohallinnossa. (Lampi 2018, 18.)

Eurooppalaisen elinikäisen ohjauksen toimintapolitiikan verkoston (ELGPN 2014) mukaan uraohjauksella tarkoitetaan palveluita, joilla ohjataan eri elämänvaiheessa ja elämäntilanteessa olevia ihmisiä rakentamaan merkityksellistä elämänkulkua ja tekemään omaa oppimista, työtä ja siirtymiä koskevia päätöksiä. Uraohjauksen tarkoitus on lisätä ohjattavan itseymmärrystä ja kehittää valmiuksia toimia muuttuvissa työ- ja oppimisympäristöissä. Olennaista on myös ihmisen toimijuuden tukeminen sekä voimaannuttaminen elämän tärkeissä päätöksissä. (Lampi ym. 2019, 210–211.)

Uraohjauksen sanakirja (2013) määrittelee uraohjauksen käsitteen seuraavasti: ”Uraohjaus on ohjattavan ja uraohjaajan välinen ohjattavan uran ja työelämän suunnitteluun liittyvä yhteistyöprosessi, joka perustuu luottamukselliseen vuorovaikutussuhteeseen. Uraohjaus tukee ohjattavan itsetuntemuksen

kehittymistä, uratoiveiden ja -mahdollisuuksien kartoitusta ja sanoittamista sekä uravaihtoehtojen ja työtulevaisuuden suunnittelua ja uraan liittyvää päätöksentekoa.”

Uraohjausta voidaan toteuttaa eri konteksteissa ja eri organisaatioiden ja työntekijäryhmien toimesta. Helander (2017) nimeää artikkelissaan viisi eri uraohjauksen toimijaa: Oppilaitokset tuottavat uraohjauspalveluita opiskelijoilleen sekä oppilaitoksiin hakeutuville. Työ- ja elinkeinotoimistot järjestävät uraohjausta työttömille työnhakijoille ja uranvaihtajille. Työnantajilla voi olla tarjolla uraohjauspalveluita omille työntekijöilleen. Yksityisiä uraohjauspalveluita tarjoavia yrityksiä on olemassa yhä enenevässä määrin. Myös ammatti- ja muut järjestöt tuottavat uraohjauspalveluja jäsenilleen.

Yksi tapa tarkastella uraohjausta on jakaa se kontekstisidonnaiseen ja kontekstivapaaseen uraohjaukseen. Ensimmäisellä tarkoitetaan tietyssä toimintaympäristössä, esimerkiksi oppilaitoksessa tai TE-toimistossa tehtävää uraohjausta. Sitä säätelevät organisaation tavoitteet ja toimintatavat, jotka määrittävät, suuntaavat tai rajaavat uraohjauksen näkökulmaa. Kontekstivapaampaa uraohjausta voi toteuttaa esimerkiksi yksityinen palveluntuottaja tai hanketoimija, jolloin voidaan lähteä puhtaasti ohjattavan asettamista tavoitteista ja tarpeista käsin. (Helander 2017.)

Urasuunnittelulla tarkoitetaan henkilökohtaista suunnitteluprosessia, jossa yksilö tulee tietoiseksi omista uramahdollisuuksistaan ja vaihtoehdoistaan sekä vahvuuksista ja kehittymiskohteistaan. Urasuunnitteluun liittyy myös omien ura- ja elämäntavoitteiden asettaminen ja tavoitteiden saavuttamiseen tarvittavan urapolun määrittelemine. (Kattelus 2002, 23; Kuurila 2014, 50.) Jos urasuunnittelu nähdään jatkuvana prosessina, uraohjaus on tämän prosessin ohjausta (Karhu & Saari 2011, 82).

Postmoderni, jälkiteollinen aikakausi on tuonut monia muutoksia yhteiskunnan eri osa-alueille. Postmodernin aikakauden elämäntavalle tyypillistä on ennustamattomuus, toistuvat siirtymät ja epäjatkuvuudet. (Vanhalakka-Ruoho 2015, 44–45.) Myös käsitys uraohjauksesta on muuttunut yhteiskunnan ja työelämän muutosten myötä. Aikaisemmin puhuttiin kapeammin ammatinvalinnasta, työ-

urista sekä opinto- ja työuraohjauksesta. Nykyään työ ja oppiminen ymmärretään osana elämänuraa, jolloin voidaan puhua elämänuraohjauksesta tai elämänsuunnittelusta. (Vanhalakka-Ruoho 2015, 40). Myös Poutasen (2014a, 52) mukaan uraohjaus on ohjauksikäsitteen muuttumisen myötä kehittynyt perinteisestä ammatinvalinnanohjauksesta, vuorovaikutukselliseksi ohjausprosessiksi, kokonaisvaltaiseksi elämänsuunnitteluksi ja ohjattavan itsetuntemuksen kehittämiseksi. Sen sijaan, että ohjaaja on asiantuntija, jonka tehtävä on ratkaista ohjattavan ongelmat, nähdään ohjattava oman elämänsä asiantuntijana, ja ohjaajan tehtävänä on auttaa ohjattavaa löytämään itse ratkaisut. (Poutanen 2014a, 56).

Onnismaa (2003, 63–64) esittelee uudenlaista urakäsitystä kuvaavina käsitteinä englanninkieliset *career development* ja *career management*. *Career development*, suomennettuna ammatinvalinnan ja urasuunnittelun ohjaaminen, nähdään sateenvarjokäsitteenä, jonka alle kuuluu useita ohjauksellisia käytäntöjä mm. urakasvatus, uraneuvonta ja yksilön voimavarojen kehittäminen. *Career management* puolestaan kuvaa niitä vaatimuksia ja taitoja, joita yksilö tarvitsee elämänurallaan, mm. sitoutumista elinikäiseen oppimiseen, realistista itsearviointia, aktiivisuutta, sopeutuvaisuutta ja joustavuutta. *Career management* -käsitteen sanotaan olevan korvaamassa termiä urasuunnittelu, mutta sille ei kuitenkaan ole vielä vakiintunutta suomenkielistä vastinetta. Uran hallinnan käsite on ongelmallinen, koska se viittaa siihen, että ura olisi hallittavissa ja ennakoitavissa, mitä se ei välttämättä ole. Tilalle onkin ehdotettu termiä urataidot. (Onnismaa 2003, 63–64.)

Konstruktivistinen näkökulma uraohjaukseen korostaa yksilön aktiivista roolia oman uransa rakentajana. Amundsonin (2015, 15) mukaan urasuunnittelu on nähty usein loogisena ja kontrolloituna toimintana: asetetaan selkeästi määritellyt tavoitteet, joita kohti suunnitelmallisesti edetään. Nopeasti muuttuvassa yhteiskunnassa tarvitaan kuitenkin joustavampaa ja dynaamisempaa ajattelua. Myös Amundson (2015, 15–16) ehdottaa urasuunnittelun tilalle termiä urataidot (*career craft*) korostaen luovuutta ja ihmisen aktiivista roolia oman urapolkunsa rakentamisessa.

Vanhalakka-Ruohon (2015, 46) mukaan sosiaalinen konstruktionismi on tuonut urateorioihin yksilökeskeisyyden kritiikin. Postmodernit urateoriat näkevät

yksilön elämänuran rakentuvan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Yksilö nähdään oman elämänuransa rakentajana ja vastavuoroisesti vuorovaikutussuhteet, kulttuuri ja yhteiskunta rakentavat yksilöä ja hänen toimijuuttaan. (Vanhalakka-Ruoho 2015, 46.) Postmoderneihin urateorioihin tai suuntauksiin kuuluvat mm. Peavyn (2000) sosiodynaaminen ohjaus sekä Savickasin ym. (2009) *Life Design* -suuntaus.

Peavy (2000; 2006) kutsuu kehittämänsä ammatinvalinnan ja urakehityksen ohjauksen menetelmää sosiodynaamiseksi ohjaukseksi. Sen taustalla on konstruktivistinen ohjauksäsitelmä, jossa ohjaustapahtuma nähdään ohjaajan ja asiakkaan yhteiskonstruointiprosessina. Ohjaaja ja asiakas muodostavat tiimin, joka tutkii asiakkaan elämänkenttää ja henkilökohtaisia projekteja mahdollistaen toivotunlaisen tulevaisuuden tavoittelun. Keskeistä on ohjaajan inhimillinen läsnäolo ja asiakkaan koko elämänkentän huomiointi. Kaikki elämänkentän eri puolet, niin henkilökohtainen elämä, perhe-elämä, terveys tai elämäntyyli vaikuttavat työelämään ja kietoutuvat yhteen ihmisen elämän kokonaisuudessa. (Peavy 2000, 23–24.)

Savickas ym. (2009) esittelevät *Life Design* -suuntauksen, jossa korostuu ura- ja elämänsuunnittelun konstruktivistinen ja kontekstuaalinen luonne. *Life Design* -mallissa puhutaan elämänuran rakentamisesta tai muotouttamisesta. Tässä olennaista on se, kuinka yksilö rakentaa elämänuraansa ja sijoittaa työn osaksi elämäänsä siinä kontekstissa ja yhteiskunnassa, jossa hän elää. Ammatti ja työ ovat vain yksi osa ihmisen elämänuralla, ja uraohjauksessa onkin otettava huomioon kaikki ne elämänalueet, joilla ihminen toimii. (Vanhalakka-Ruoho 2015, 48.)

Nykyaikaiset ohjauksäsitelykset korostavat siis ohjattavan omaa aktiivista roolia oman elämänsä rakentajana. Ohjauksen keskeisin elementti onkin ohjattavan toimijuuden tukeminen. Toimijuus voidaan määritellä ohjattavan aktiiviseksi ja tavoitteelliseksi suhteeksi ohjattavaan prosessiin: ohjattava kokee asian itselleen merkitykselliseksi, pyrkii ja haluaa tehdä siihen liittyviä omia päätöksiä ja valintoja sekä kantaa niistä vastuun (Vehviläinen 2014, 21). Vanhalakka-Ruoho (2015, 40) puhuu suunnanotoista kuvatessaan yksilön aktiivista elämänuran rakentamista ja siihen liittyvää suunnittelua sekä valintojen

ja päätösten tekoa. Vaikka opiskelijalla on aktiivinen rooli oman tulevaisuutensa suunnittelussa, hän tarvitsee riittävästi tukea ja ohjausta toimijuutensa tueksi (Raudasoja & Heino 2019, 6). Ohjauksella tuetaan ohjattavan toimijuutta ja toimintakykyä nopeasti muuttuvissa, yllättävissä ja epävarmoissa tilanteissa (Onnismaa 2011, 83–84).

Mielenkiintoisen näkökulman uraohjaukseen tuo tulevaisuudentutkimus, jonka kentällä puhutaan tulevaisuusohjauksesta. Tulevaisuusohjaus yhdistää tulevaisuudentutkimuksen nykyaikaiseen opinto- ja uraohjausajatteluun. Vallalla olevat ohjaussuuntaukset ovat hyvin yksilökeskeisiä ja lähitulevaisuuteen keskittyviä. Tulevaisuusohjauksessa näkökulmaa laajennetaan yksilöstä yhteisöön ja koko ympäröivään yhteiskuntaan sekä lähitulevaisuudesta pitkälle ihmisen koko elämänsäkaareen. Tulevaisuutta tutkimalla ja ennakoimalla pyritään kuvaamaan, miltä tulevaisuuden työelämä ja yhteiskunta tulee näyttämään ja miten yksilön tulevaisuus voi siihen limittyä. (Ahvenainen ym. 2014, 12–13.)

2.2 Uraohjauksen merkitys yhteiskunnassa ja ammatillisessa koulutuksessa

Perinteinen kolmijaksoinen elämänsäkaari, jossa opiskelu, työura ja eläköityminen seuraavat toisiaan on vaihtumassa elämään, jossa erilaiset työn ja oppimisen statukset vaihtelevat ja limittyvät. Tämän seurauksena myös muutosten määrä työuralla kasvaa, mikä asettaa työntekijälle vaatimuksen jatkuvalle oppimiselle ja osaamisen kehittämiselle. (Sitra 2019, 7.) Raudasoja ja Heino (2019, 6) puhuvat siksak-elämästä, jossa välillä koulutaudutaan, ollaan töissä, pidetään sapattivapaata ja vaihdetaan uraa. Myös rajat työn ja vapaaajan välillä hämärtyvät: voidaan olla yhtä aikaa sekä työssä että vapaalla. Kattelus ja Jokinen (2017, 100) kutsuvat tätä sekä–että-elämäksi.

Onnismaan (2003, 50) mukaan tarve ura- ja elämänsuunnittelulle ilmenee elämän siirtymävaiheissa. Kun siirtymät eivät nykyään enää liity vain tiettyyn ikäkauteen tai elämänvaiheeseen, myös ura- ja elämänsuunnittelusta tulee jatkuva projekti kertaluontoisen uravalinnan sijaan. Opetus- ja kulttuuriministeriön jatkuvan oppimisen kehittämisen työryhmän väliraportti (2019b) esittelee toimenpiteitä jatkuvan oppimisen uudistukseen ja ehdottaa kansallisen jatkuvan oppimisen strategian laatimista. Toimenpide-ehdotuksiin kuuluu opinto- ja

uraohjauksen uudistaminen niin, että se palvelisi paremmin työuran aikaista osaamisen kehittämistä ja työuran aikaisia siirtymiä. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019b, 18.)

Viime vuosikymmeninä tapahtuneelle työn muutokselle kuvaavia piirteitä ovat mm. joustavuuden ja elinikäisen oppimisen vaatimukset, projektimaiset työsuhteet ja jatkuva epävarmuus (Onnismaa 2003, 50). Airo ym. (2008, 23) esittävät, että ennustusten mukaan lähitulevaisuudessa ihminen läpikäy vähintään 2–3 pidempikestoista ammattiuraa elämänsä aikana. Vaatimukset työntekijöille ovat ristiriitaisia: samaan aikaan edellytetään laaja-alaista osaamista ja joustavuutta mutta myös pitkälle menevää erikoistumista ja sitoutumista yritykseen (Onnismaa 2003, 50). Yksilöltä odotetaan entistä enemmän suunnittelua ja mahdollisuuksien hallintaa, vaikka tulevaisuuden ennakointi on yhteiskunnan monimutkaisuuden ja nopeiden muutosten vuoksi lähes mahdotonta (Onnismaa 2003, 54). Nykänen ja Vuori (2018, 90) puhuvat valmistautuneisuudesta urahallintaan. Työelämän vaatimusten kasvaessa siirtymävaiheissa ja muutoksiin sopeutumisessa auttavien työelämävalmiuksien kehittämisestä tulee entistä tärkeämpää. Valmistautuneisuudella ja urahallinnalla ihminen voi vastoinkäymisiään kohdatessa uskoa mahdollisuuksiinsa ja sinnikkäästi pyrkiä kohti päämääriään. (Nykänen & Vuori 2018, 90–91.)

Toisaalta työn ja työuran merkitys nykypäivän nuorelle on erilainen kuin ennen. ”En halua tehdä uraa vaan merkityksellisiä asioita”, toteaa moni työuraansa aloitteleva parikymppinen (Vihtonen 2018, 37). Airon ym. (2008, 10) mukaan moni hakee työltä pelkän elannon sijaan itsensä toteuttamista, elämyksiä ja arvostusta. Sen sijaan että työ nähtäisiin itseisarvona, sitä pidetään välineenä jonkin tärkeämmän tavoitteen saavuttamiseen, esimerkiksi itsensä kehittämiseen tai elämysten hakemiseen (Taloudellinen tiedotustoimisto 2012, 15, 36). Vuoden 2019 nuorisobarometrin mukaan nuoret arvostavat työtä ja pitävät sitä tärkeänä osana elämää, mutta kokevat, että työn on myös oltava merkityksellistä ja annettava jotain heille (Myllyniemi & Haikkola 2020, 11). Mielenkiintoista onkin tarkastella, tuleeko työn ja työuran merkitys ja sen muuttuminen jotenkin esille opiskelijoiden ajatuksissa uraohjauksesta.

Kuten todettu, uraohjausta toteutetaan eri konteksteissa ja eri toimijoiden toteuttamana. Tämä tutkimus kohdistuu ammatillisessa koulutuksessa tapahtuvaan uraohjaukseen. Lainsäädännön mukaan ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on väestön osaamisen lisäämisen ja työelämän osaamistarpeisiin vastaamisen lisäksi ”tukea opiskelijoiden kehitystä hyviksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi sekä antaa opiskelijoille jatko-opintovalmiuksien, ammatillisen kehittymisen, harrastusten sekä persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja” (Laki ammatillisesta koulutuksesta 2. §). Vuoden 2018 alusta voimaan tulleen ammatillisen koulutuksen reformin keskeisiä tavoitteita ovat olleet osaamisperusteisuuden ja asiakaslähtöisyyden vahvistaminen sekä yksilöllisten opintopolkujen ja henkilökohtaisen osaamisen kehittämisen tukeminen. Tässä kaikessa keskiössä on opiskelijoiden ohjaus ja sen vahvistaminen.

Laki ammatillisesta koulutuksesta (61. §) määrittää ohjauksen osaksi opiskelijan oikeuksia. Koulutuksen järjestäjän ohjausvelvollisuus alkaa jo koulutukseen hakeutuessa ja jatkuu koko opintojen ajan aina valmistumiseen saakka. Yhdessä opiskelijan kanssa laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS), jota päivitetään opintojen aikana. Asetus ammatillisesta koulutuksesta (5.10.2017/673) määrittelee HOKS:aan merkittävät tiedot, ja se sisältää myös urasuunnitelman laatimisen. Urasuunnitelman tulee sisältää ainakin opiskelijan tavoitteen, suunnitelman jatko-opintoihin siirtymisestä, suunnitelman työelämään siirtymisestä sekä suunnitelman työuralla etenemiseksi. Opintojen keskeytyessä tai opiskelijan uudelleen ohjauksessa merkitään suunnitelma opintojen jatkamiseksi. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2018).

Myös ammatillisten tutkintojen perusteisiin on lisätty opiskelu- ja urasuunnittelutaitojen sisältöjä. Yhteisiin tutkinnon osiin sisältyy yhden osaamispisteen laajuinen Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet-tutkinnon osa, jonka tavoitteisiin kuuluu mm. omien kiinnostusten kohteiden selvittäminen, uraa koskevien valintojen tekeminen, jatkokoulutusmahdollisuuksien selvittäminen sekä työhaakuun valmistautuminen (Opetushallitus 2019). Urasuunnittelutaitojen oppimisen tarkoituksena on sitouttaa opintoihin, parantaa oppimiskykyä ja opintojen edistymistä sekä edistää työelämään siirtymistä, työelämässä etenemistä, jatko-opintoihin hakeutumista ja työllistymistä (Opetushallitus 2018).

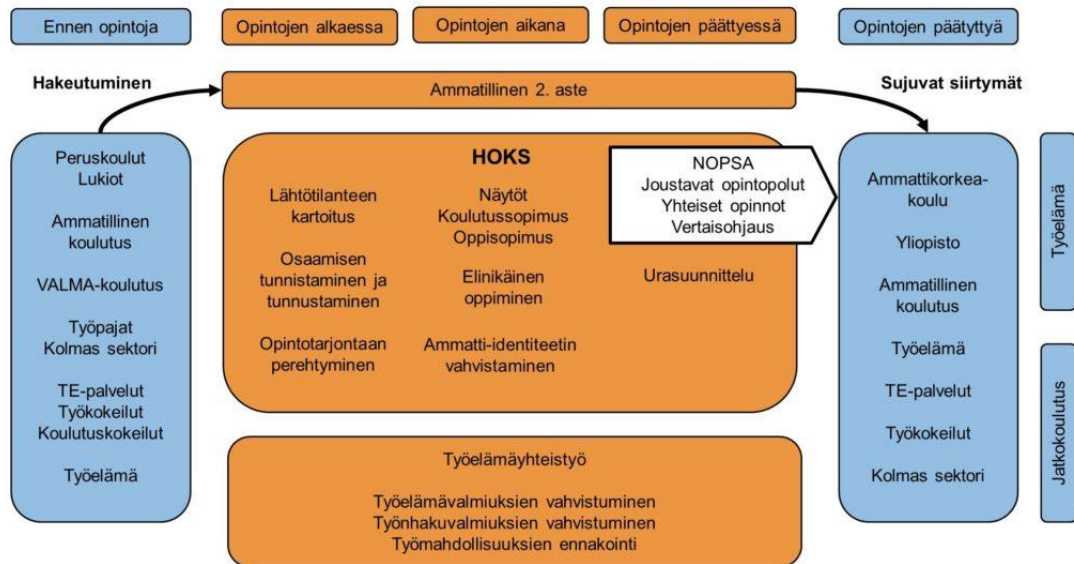
Pirttiniemen (2005, 45) mukaan ammatillisen koulutuksen uraohjaus on jaettava kolmeen vaiheeseen: siirtyminen peruskoulusta toiselle asteelle, koulutuksen aikana tapahtuva ohjaus sekä ohjaus koulutuksesta työhön. Ammatillisesta koulutuksesta puhuttaessa ei myöskään tule unohtaa työpaikalla tapahtuvan osaamisen hankkimisen ja sitä kautta tehtävän työelämäyhteistyön merkitystä opiskelijoiden uraohjauksessa ja myöhemmin työelämään siirtymisessä (Pirttiniemi 2005, 48).

Vaikka uraohjauksen ja urasuunnittelun merkitystä on nostettu esille reformin myötä, uraohjaus ei edelleenkään ole virallinen käsite ammatillisessa koulutuksessa (Ora 2018, 141). Pitkänen ja Vartiainen (2019, 26) määrittelevät uraohjauksen ammatillisessa koulutuksessa ”koko opintojen ajan kestäväksi prosessiksi, jossa huomioidaan kokonaisvaltaisesti opiskelijan persoonallisuus, opiskelunvalmiudet ja elämäntilanne. Uraohjauksessa pyritään tukemaan opiskelijan osaamisidentiteettiä sekä toimijuutta siten, että opiskelija saa suoritettua tutkinnon sekä löytää opintojen jälkeen itselleen mielekkään työ- tai jatko-opiskelupaikan.” Turve (2019) toteaa artikkelissaan, että oppilaitoksessa tapahtuvan uraohjauksen ensisijaisena tarkoituksena on tukea opiskelijaa ammattialan valitsemisessa, työllistymisessä ja jatko-opintoihin hakeutumisessa. Usein vähemmälle huomiolle sen sijaan jää uraohjauksen toinen tavoite, eli opiskelijan urataitojen vahvistaminen. Näihin urataitoihin Turve (2019) listaa kuuluvan itsetuntemuksen, minäpystyvyyden, ammatti-identiteetin, osallisuuden, aktiivisuuden sekä ennakointi- ja päätöksentekotaitojen vahvistamisen.

Watts (2009, 1–2) jakaa ammatilliseen koulutukseen sisältyvän uraohjauksen henkilökohtaiseen uraohjaukseen, urakasvatukseen ja uratietouden lisäämiseen. Uraohjaus voi olla yksilö- tai pienryhmäohjausta, jossa työstitään opiskelijoiden henkilökohtaisia opinto- ja urasuunnitelmia. Urakasvatus sisältää urasuunnittelutaitojen oppimista ja perustuu opetussuunnitelmaan kirjattuihin tavoitteisiin. Uratiedoilla tarkoitetaan informaation jakamista ja hankkimista tarjolla olevista koulutusmahdollisuuksista, ammateista, urapoluista ja työmarkkinoista. (Watts 2009, 1–2.)

Hämeen ammattikorkeakoulun koordinoimassa NOPSA-hankkeessa on kehitetty ammatillisen koulutuksen uraohjauksen malli, jossa uraohjauksen toteuttaminen on jäsennetty hakeutumisvaiheesta valmistumiseen ja työelämään tai

jatko-opintoihin siirtymiseen asti (kuva 1). Valmistumisvaiheessa uraohjauksen painopisteenä tulee olla siirtymien suunnittelu ja tukeminen. Käytännössä valmistumisvaiheen uraohjaus käsittää esimerkiksi työnhakuvalmiuksien ja työelämävalmiuksien vahvistamisen, työllistymisen tukemisen sekä jatkokoulutukseen tai muihin palveluihin ohjaamisen. (Alftan ym. 2018.)

Kuva 1. Uraohjauksen malli (Alftan ym. 2018)

Ammatillisen koulutuksen uraohjausta tekevät oppilaitoksissa eri henkilöt. Alftanin ym. (2018) mukaan keskeisessä roolissa uraohjauksen prosessissa ovat HOKS-prosessista vastaava opettaja (vastuuopettaja) sekä ammatilliset opettajat ja työpaikkaohjaajat. Tarvittaessa tukena ovat opinto-ohjaaja, erityisopettaja, opiskelijahuollon työntekijät sekä muut yhteistyöverkostot. Se, mitkä ohjauksen tehtävät oppilaitoksessa kuuluvat vastuuopettajalle ja mitkä opinto-ohjaajalle vaihtelee eri oppilaitosten kesken. Puukari ja Parkkinen (2017, 36) painottavat jokaisen opettajan mahdollisuutta ja vastuuta tukea opiskelijoita heidän koulutus- ja uravalintaprosesseissaan. Uraohjaus onkin tärkeä hahmottaa koko oppilaitoksen ja henkilöstön yhteiseksi tehtäväksi, ja tämän lisäksi ottaa mukaan ohjaukseen myös laaja, monialainen yhteistyökumppaneiden verkosto (Haapakoski 2005, 43). Kiiveri ja Häkkinen (2014, 237) peräänkuuluttavat opiskelijakeskeistä, holistista ohjausmallia, jossa ura- ja elämänsuunnittelun ohjausta toteutetaan koulussa toimivien asiantuntijoiden yhteistyöllä ja jokaisella on oma vastuunsa ja roolinsa prosessissa.

Vuorisen ja Virolaisen (2017, 7) mukaan uraohjaus näyttäytyy opiskelijalle moniammatillisena ja monikanavaisena kokonaisuutena koko opintopolun ajan hakeutumisesta työelämään tai jatko-opintoihin siirtymiseen asti. Juutilaisen ja Mäkelän (2018, 104) mukaan oppilaitoksissa tehtävä opinto-ohjaus on viime aikoina monipuolistunut ja saanut uusia, laajempia merkityksiä. Heidän mielestään olisikin osuvampaa käyttää uraohjausta yläkäsitteenä eikä yhtenä opinto-ohjauksen osa-alueena, kuten se usein jäsennetään.

Siirtymät koulutusjärjestelmän sisällä sekä sijoittuminen työelämään näyttäytyvät kriittisinä paikkoina nuoren elämänculussa. Mäkisen (2015, 104) mukaan siirtymillä voidaan tarkoittaa niin subjektiivisesti koettuja elämäntilanteen muutoksia kuin institutionaalisia siirtymä- ja nivelvaiheita. Onnistuneet ja sujuvat siirtymät ennakoivat onnistumisia myös laajemmin elämänculussa, kun taas katkokset ja viivästyksset koulutuspolulla, esimerkiksi koulutuksen keskeyttäminen, voivat olla alku syrjäytymiseen johtavalle kehityskululle (Mäkinen 2015, 104). Näin ollen uraohjauksen merkitys korostuu erityisesti koulutuksen nivelvaiheissa ja siirtymissä. On kuitenkin tärkeä huomata, että uraohjauksen on oltava jatkuvaa ja pitkäkestoista, ja tuleviin siirtymiin valmistautuminen on aloitettava hyvissä ajoin. Siirtymävaiheissa tehtävissä valinnoissa ja niihin liittyvässä ohjauksessa olennaista onkin, että ohjaus tapahtuu riittävän varhaisessa vaiheessa koulutusta eikä vasta juuri päättövaiheessa (Lerikkanen & Virtanen 2005, 36). Kurosen (2014, 62) mukaan nivelvaihe tulisikin ymmärtää laajempaan ja pitkäkestoisempaan prosessina, ei vain lyhyenä siirtymänä koulutusasteelta toiselle.

Siirtymävaiheessa ammatillisesta koulutuksesta jatko-opintoihin tai työhön tottettuja haasteita ovat opintojen pitkittyminen, selkiintymättömät jatkosuunnitelmat, vaikeudet jatko-opintoihin sijoittumisessa ja sen seurauksena välivuosien pitäminen sekä ongelmat työelämään sijoittumisessa (Numminen ym. 2002, 263). Airon ym. (2008, 11) mukaan koulutus- ja uravalinnat eivät useinkaan ole kovin tietoisien prosessien tuloksia, vaan päätöksiä ohjaavat usein perhe, tuttavat, mielikuvat ja sattuma. He esittävätkin, että ohjauksen painopisteen olisi siirryttävä valmiiden vastausten tai vaihtoehtojen tarjoamisesta oikeiden kysymysten esittämiseen ja opiskelijan itsetutkiskelun kannustamiseen.

Ammatillisen koulutuksen reformin myötä on oppilaitoksissa käynnistetty useita uraohjauksen kehittämiseen liittyviä hankkeita, mm. Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen koordinoima OSATA – Osaamispolkuja tulevaisuuteen, Koulutuskeskus Salpauksen koordinoima KETTU – Ketterä uraohjaus osaksi ammatillista koulutusta sekä ammattiopisto Liven koordinoima UraOn – Urasuunnittelulla osaaminen näkyväksi. Hankkeissa on luotu monenlaisia malleja uraohjauksen toteuttamiseen sekä kerätty hyviä käytänteitä, jotka on koottu yhteen julkaisussa Siksak-elämän uraohjausta (Raudasoja & Heino 2019).

Uraohjaukseen liittyen on toteutettu myös useita kansallisia verkostohankkeita, joissa uraohjauspalveluita on kohdennettu tietyille kohderyhmälle (Helandner 2017). Hyvä esimerkki hanketyön päättymisen jälkeen toimintaan jääneestä mallista on nuorten matalan kynnyksen palvelu Ohjaamo. Ohjaamossa tarjotaan tietoa, neuvontaa ja ohjausta monialaisesti alle 30-vuotiaille nuorille. Toiminta muodostuu mm. henkilökohtaisesta ohjauksesta ja neuvonnasta, elämäntilanteen tuesta, uraohjauksesta, sosiaalisten taitojen ja valmiuksien kehittämisestä sekä kouluttautumisen ja työllistymisen tukemisesta. Nuoren tilanne ja palveluntarve selvitetään yksilöllisesti nuoren osallisuutta tukien. (Mikä on ohjaamo? 2019.)

Uraohjauksen tarve tulee tulevaisuudessa vain kasvamaan entisestään. Helanderin (2017) mukaan uraohjauksen kehittämisen tavoitteena pitäisikin olla uraohjauksen jatkumon muodostaminen. Ohjausta pitäisi olla saatavilla jokaiselle sitä tarvitsevalle riippumatta siitä, onko ihminen koulutuksen piirissä, työelämässä vai työelämän ulkopuolella. Tähän pyritään myös Eurooppalaisen elinikäisen ohjauksen toimintapolitiikan verkoston (ELGPN) linjauksissa uraohjauksen ja urasuunnittelutaitojen kansallisen toimintapolitiikan kehittämiseksi (ELGPN 2016).

2.3 Uraohjaus aiempien tutkimusten valossa

Oppilaitosten uraohjausta on tutkittu viime aikoina melko paljon varsinkin ammattikorkeakouluissa mutta myös ammatillisissa oppilaitoksissa ja lukioissa. Monet näistä tutkimuksista keskittyvät uraohjauksen toimenpiteiden ja mallien (esim. Haapa-aho 2012) tai opettajien ja ohjaajien uraohjausosaamisen (esim.

Aaltonen 2018) kehittämiseen. Opiskelijoiden näkökulmaa, kokemuksia ja toiveita uraohjaukseen liittyen on tutkittu vähemmän varsinkin ammatillisessa koulutuksessa.

Ammatillisen koulutuksen uraohjauksen kehittämistä on tutkittu useissa opinnäytetöissä. Halisen (2010, 23) toimintatutkimuksessa suurimmaksi uraohjauksen kehittämiskohteeksi nousi toisen nivelvaiheen eli ammatillisen koulutuksen päättymisvaiheen ohjaus. Opintojen päättövaiheessa olisi kiinnitettävä huomiota erityisesti työelämäyhteistyöhön, erilaisiin työnhakukanaviin tutustumiseen ja työnhakuprosessiin valmistautumiseen. Tämän lisäksi esiin nostettiin opiskelijoiden itsetuntemuksen ja oppimaan oppimisen taitojen kehittäminen. Tärkeää olisi myös valmistuvien opiskelijoiden jatko-ohjaus yhdessä esimerkiksi työvoimahallinnon kanssa. (Halinen 2010, 24–28.)

Aiemmissä tutkimuksissa on havaittu, että uraohjaukselle ja sen resurssien lisäämiselle on ammatillisissa oppilaitoksissa suuri tarve (Haapa-aho 2012, 96). Olennaista on myös pohtia, kenen kaikkien työhön uraohjaus ammatillisessa koulutuksessa kuuluu ja mitkä ovat sen rajapinnat eri työnkuviissa. Haapa-ahon (2012, 96–98) opinnäytetyötutkimuksessa havaittiin, että uraohjaus kuuluu niin opiskelijakuraattorin, uraohjaajan kuin opinto-ohjaajan työnkuvaan, mutta vastuualueita ei ole selkeästi määriteltä eikä kukaan koordinoi toimintaa kokonaisuudessaan. Myös ammatinopettajien uraohjausosaamisen ja ohjaustaitojen lisääminen on nähty tärkeänä ammatillisen koulutuksen uraohjauksen kehittämisessä (Aaltonen 2018, 66–67).

Seppälä (2019) on tutkinut pro gradu -työssään uraohjausta ammatillisessa koulutuksessa erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden näkökulmasta, mutta tulokset lienevät yleistettävissä koskemaan laajemminkin ammatillista koulutusta. Tutkimuksessa selvitettiin nuorten kanssa toimivien asiantuntijoiden käsityksiä uraohjauksesta ja sen toteuttamisesta. Tulosten perusteella asiantuntijat näkevät ammatillisen koulutuksen uraohjauksen olevan yhteiskuntaan, työhön ja itsenäiseen elämään sijoittumiseen tukemista sekä motivointia, itsetuntemuksen lisäämistä ja oman osaamisen tiedostamista. Keskeistä on myös uraohjauksen mahdollistaminen yksilöllisen tarpeen mukaan. (Seppälä 2019, 59–60.) Tämä huomio on tärkeä koko ammatillista koulutusta ajatellen. Kun puhutaan opintojen ja ohjauksen henkilökohtaistamisesta, on myös uraohjaus

järjestettävä jokaisen yksilölliset tarpeet huomioiden: toinen opiskelija voi tarvita enemmän tukea oman urapolkunsu rakentamiseen kuin toinen. Olennaista onkin, että ohjaustyötä tekevä tunnistaa jo varhaisessa vaiheessa opiskelijan, joka tarvitsee erityisen paljon tukea urasuunnitteluun (ks. myös Turve 2019; Kuurila 2014, 197).

Opiskelijoiden kokemuksia ja käsityksiä uraohjauksesta on tutkittu aiemmin lähinnä ammattikorkeakoulussa. Minkkinen ja Timonen (2016) selvittivät opin- näytetyössään ammattikorkeakoulun uraohjauksen nykytilaa sekä opiskelijoiden kokemuksia ja toiveita uraohjauksesta. Tutkimuksessa selvisi, että uraohjaus käsitteenä oli opiskelijoille melko vieras eikä kaikkea oppilaitoksessa tapahtuvaa ohjausta tunnistettu uraohjaukseksi (Minkkinen & Timonen 2016, 58). Kuurila (2014) on selvittänyt väitöskirjatutkimuksessaan, millaista uraohjausta ammattikorkeakoulussa annetaan sekä millaista uraohjausta opiskelijat haluavat. Tutkimuksen mukaan opiskelijat kokivat, etteivät he saa uraohjausta tarpeeksi. Toisaalta opiskelijat eivät myöskään hyödyntäneet tarjolla olevia uraohjauspalveluja kovin laajasti. Myös tässä tutkimuksessa selvisi, että suuri osa opiskelijoista ei tiennyt, mitä uraohjauksella tarkoitetaan. Tämä osaltaan selittää uraohjauspalveluiden vähäistä hyödyntämistä ja tyytymättömyyttä uraohjaukseen. Ammatillisen koulutuksen näkökulmasta mielenkiintoista on, että ammattikorkeakouluopiskelijat kokivat tehneensä jo koulutuslavalintansa osittain puutteellisin tiedoin alastaan tai ammateista, joihin he voisivat työllistyä. Tämä tietovaje juontaa juurensa toisella asteella tapahtuvaan uraohjaukseen tai sen puutteeseen. (Kuurila 2014, 185–187.)

Minkkinen ja Timosen (2016, 58–59) selvityksessä opiskelijat toivoivat, että uraohjausta olisi saatavilla koko opintojen ajan ja erityisesti että ohjaaja pysyisi samana. Uraohjauksen sisällöksi toivottiin omien vahvuuksien ja kiinnostuksen kohteiden pohtimista sekä ajankohtaista tietoa työpaikoista ja työllistymismahdollisuuksista. Kuurilan (2014, 178–179) tutkimuksessa selvisi, että uraohjausta tarjotaan opiskelijoiden mielestä liian myöhäisessä vaiheessa opintoja ja sitä toivottiinkin lisäävän opintojen alkuvaiheeseen. Opiskelijat toivoivat uraohjaukselta totuudenmukaista tietoa työelämästä ja työllistymismahdollisuuksista, ja että uraohjaukseen osallistuisi myös työelämän edustajia (Kuurila 2014, 181). Opiskelijoiden vastauksissa korostuu myös henkilökohtaisen ja luottamuksellisen ohjaussuhteen merkitys (Kuurila 2014, 186).

Seinäjoen ammattikorkeakoulussa toteutetun JoPo – jopparilta polkimille urasuunnittelussa -hankkeen kyselyissä selvitettiin opiskelijoiden ajatuksia ja kokemuksia uraohjauksesta. Jälleen tuloksena oli, etteivät opiskelijat tienneet, mitä uraohjauksella tarkoitetaan. Lisäksi selvityksen perusteella todettiin, että työelämän mukaan ottamista uraohjaukseen olisi tehostettava ja koulutuksen ja työelämän yhteyttä vahvistettava. Tärkeää olisi myös kohdentaa uraohjausta urasuunnittelunsa kanssa syystä tai toisesta ”hukassa oleville”. (Vollanto & Hakola 2018, 29, 36.) Kuurila (2014, 189–190) nimittää tämän tyyppin opiskelijoita epävarmoiksi urasuunnittelijoiksi.

Lukio-opiskelijoiden uravalinnanohjausta käsitelleessä pro gradu -tutkimuksessa todettiin, että oppilaitoksen tarjoamalla ohjauksella ei ollut suurta vaikutusta opiskelijoiden tulevaisuuden suunnitelmiin. Tutkimukseen vastanneet lukio-opiskelijat pitivät tulevaisuutta ja urasuunnittelua koskevaa päätöksentekoa hyvin henkilökohtaisena prosessina eivätkä edes odottaneet tai halunneet siihen ulkopuolista apua. Oppilaitoksen tarjoamaa ohjausta pidettiin lähinnä tiedon tarjoamisena erilaisista vaihtoehdoista. (Hieta 2008, 49–50.) Pohdinnassa esiin nousee myös mielenkiintoinen näkökulma: keskitytäänkö oppilaitoksissa liikaa erilaisten ohjausmallien kehittämiseen sen sijaan että kysyttäisiin opiskelijoilta, millaista ohjausta he haluavat ja tarvitsevat (Hieta 2008, 78–79)?

Siirtymiä ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun on tutkittu Mikkelin ammattikorkeakoulun ja myöhemmin Kaakkois-Suomen Ammattikorkeakoulun kehittämishankkeissa. Mikkelin ammattikorkeakoulun Uraohjaus-hankkeessa tutkittiin opiskelijoiden kokemuksia siirtymästä toiselta asteelta ammattikorkeakouluun. Tutkimuksessa selvisi, että opiskelijat kokivat ohjauksen jatko-opintoihin puutteelliseksi. Urasuunnitelma oli tehty vain harvalle, ja opiskelijat arvioivat, että urasuunnitelman tekeminen toisella asteella olisi auttanut heitä uravalinnassa ja tulevaisuuden suunnittelussa. (Lehto & Timonen 2011, 60–61.)

Samaa teemaa jatkaa Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun Jatkoväylä-hanke, jossa kehitettiin ammatillisen toisen asteen ja ammattikorkeakoulun välistä siirtymävaihetta tukevia opintoja ja ohjausta. Teemahaastatteluin tutkittiin

opiskelijoiden kokemuksia ammatillisen koulutuksen aikana saadusta ohjauksesta ja tuesta sekä ammattikorkeakouluun hakeutumisprosessista. Opiskelijoiden kokemus oli, etteivät he olleet saaneet jatko-opintoihin liittyvää ohjausta, tai tiedon saanti koettiin sattumanvaraiseksi. Opiskelijat kokivat myös, että saadakseen jatko-opinto-ohjausta täytyi opiskelijan itse olla aloitteellinen. Osa haastatelluista kertoi olleensa täysin tietämätön, että ammatillisesta koulutuksesta pystyi jatkamaan jatko-opintoihin korkeakouluun. Lisäksi opiskelijat kokivat, ettei jatko-opintoihin kannustettu hakemaan. (Juutilainen & Mäkelä 2018, 107–108.)

Yhteenvedona aiemmista tutkimuksista voidaan havaita, että niin ammatillisessa koulutuksessa kuin ammattikorkeakoulussa opiskelevat kokevat uraohjauksessa olevan puutteita. Suurimmaksi kehittämiskohteeksi ammatillisen koulutuksen uraohjauksessa nousee jatko-opintoihin ohjaaminen. Vuoden 2019 nuorisobarometrin tulosten mukaan kuitenkin 78 prosenttia ammatillisen koulutuksen opiskelijoista oli tyytyväisiä saamaansa uraohjaukseen, kun taas ammattikorkeakouluopiskelijoiden keskuudessa vastaava tulos oli 62 prosenttia (Myllyniemi & Haikkola 2020, 29). On mahdollista, että ammatillisen koulutuksen uraohjaus on vasta viime vuosina ammatillisen koulutuksen reformin myötä noussut esiin, ja nämä vaikutukset näkyvät viiveellä tutkimustuloksissa.

Uraohjauksen, kuten ohjauksen yleensäkin, vaikuttavuuden tutkiminen on vaikeaa. Vuorisen ja Virolaisen (2017, 13) mukaan osa vaikutuksista voidaan mitata pian ohjaustilanteen jälkeen, mutta ohjauksen pitkäaikaisten vaikutusten mittaaminen on hankalaa. Eri toimijoilla on olemassa runsaasti tietoa omasta toiminnastaan, mutta tietoa ei hyödynnetä valtakunnallisesti. Ohjauksen nykytilan hahmottamiseksi ja edelleen kehittämiseksi tarvitaan lisää tutkimusta, ja myös ohjauksen asiakkaiden kokemukset tulisi huomioida tutkimuksessa. (Vuorinen & Virolainen 2017, 13–14.) Kuitenkin esimerkiksi opiskelijoiden kokemusten tutkiminen saamastaan ohjauksesta voi olla ongelmallista, koska ei voida olla varmoja, mitä opiskelija ajattelee ohjauksen olevan (Ora 2018, 144).

2.4 Omat näkökulmavalinnat

Tässä työssä käsittelen uraohjausta ammatillisen koulutuksen kontekstissa, joten ammatillisen koulutuksen säädöksistä ja ohjeista nousevat määritelmät

uraohjaukselle ja ohjauksen toteuttamiselle muodostavat kehyksen myös tälle opinnäytetyölle. Keskityn tarkastelemaan erityisesti opintojen loppuvaiheeseen, työelämään ja jatko-opintoihin siirtymiseen liittyvää uraohjausta. Kuitenkin uraohjaus on ymmärrettävä laajempänä kokonaisuutena eikä pelkästään työelämään tai jatko-opintoihin siirtymistä voi irrottaa uraohjauksen kokonaisuudesta. Työ- ja opiskelumahdollisuuksien tukemisen lisäksi opintojen loppuvaiheessa olennaisia uraohjauksen tavoitteita ovat omaan osaamiseen, itsetuntemukseen ja ammatilliseen identiteettiin liittyvä pohdinta.

Tässä opinnäytetyössä lähestyn uraohjausta kokonaisvaltaisen elämänsuunnittelun näkökulmasta. Uraohjaus on opiskelijan ja ohjaajan välinen yhteistyöprosessi, jonka tarkoituksena on tukea opiskelijaa merkityksellisen elämänkulun rakentamisessa ja omaa oppimista, työtä ja siirtymiä koskevien päätösten tekemisessä. Mielenkiintoista onkin tarkastella, ymmärtävätkö opiskelijat uraohjauksen kapeasti esimerkiksi työnhakuvalmennuksena tai jatko-opinto-ohjauksena vai hahmotetaanko uraohjaus myös laajemmin kokonaisvaltaisena tulevaisuuden- ja elämänsuunnitteluna.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

3.1 Tutkimuksen kohde ja kohdejoukko

Tutkimuksen kohteena on uraohjaus ammatillisessa koulutuksessa. Tutkimuksen kohdejoukko on ammatillisessa koulutuksessa opiskelevat opiskelijat. Tarkemmin kohdejoukkona ovat opintojaan päättämässä olevat, pian työelämään tai jatko-opintoihin siirtyvät opiskelijat (viimeistä vuotta opiskelevat). Aineistonkeruun edetessä havaitsin, että myös sillä voi olla merkitystä uraohjauksen kokemiseen, onko opiskelija aloittanut opintonsa ennen vai jälkeen ammatillisen koulutuksen reformin voimaan astumisen (1.1.2018). Näin ollen aineistonkeruuvaiheessa kohdejoukko laajeni myös opintojen keskivaiheilla oleviin opiskelijoihin, jotta mukaan saatiin uuden lainsäädännön ja uusien tutkinnon perusteiden mukaan opiskelevia opiskelijoita.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelee hyvin eri ikäisiä ihmisiä erilaisella koulutustaustalla. Aluksi pohdin kohdejoukon rajaamista tietynikäisiin ja -taustaisiin, esimerkiksi alle 30-vuotiaisiin tai ensimmäistä tutkintoaan suorittaviin. Prosessin edetessä kuitenkin havaitsin, että mahdolliset erot tutkimukseen

osallistuvien iässä tai koulutustaustassa tuovat rikkautta aineistoon eikä kohdejoukkoa ole tarvetta rajata. Päinvastoin voi olla mielenkiintoista tarkastella, ilmeneekö eri ikäisten tai eri koulutustaustaisten käsityksissä ja kokemuksissa eroja.

3.2 Tutkimuskysymykset

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden käsityksiä ja kokemuksia uraohjaukseen liittyen. Tarkoitukseni on tutkia, miten uraohjauksen käsite hahmotetaan ja käsitetään, millaisia kokemuksia opiskelijoilla on uraohjauksesta oppilaitoksessaan sekä miten he uraohjausta kehittäsivät. Tutkimuskysymykseksi ja sen alakysymyksiksi muodostuivat seuraavat:

Miten ammatillisen koulutuksen opiskelijat kokevat uraohjauksen?

- Miten opiskelijat käsittävät uraohjauksen?
- Millaista uraohjausta opiskelijat ovat saaneet?
- Millaista uraohjausta opiskelijat toivovat saavansa?

Opinnäytetyön tehtävänä on tuottaa tietoa Uusille Urille -hankkeessa hyödynnettäväksi sekä laajemminkin uraohjauksen parissa työskenteleville ammattilaisille ja oppilaitoksille. Työn keskeinen ajatus on opiskelijoiden näkökulman ja äänen esille tuominen ammatillisen koulutuksen uraohjauksen kehittämisessä.

3.3 Tutkimusote ja aineistonkeruumenetelmä

Tutkimusotteeni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisen tutkimuksen määrittelemisen ei ole yksiselitteistä. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 9–10) esittävätkin laadullisen tutkimuksen sateenvarjoterminä, jonka alle mahtuu hyvin erilaisia tutkimusperinteitä. Laadullisella tutkimuksella tarkoitetaan yksinkertaisimmillaan tutkimusta, jossa aineisto ja analyysi ovat tekstimuotoista, ei-numeraalista (Eskola & Suoranta 1998, 13). Keskeistä laadulliselle tutkimukselle on myös pyrkimys kuvata, ymmärtää ja tulkita tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä (Kananen 2014, 18). Laadullinen tutkimus soveltuu tutkimukseeni, koska en pyri tuottamaan yleistettävissä olevaa, tilastollista tietoa vaan tuomaan esiin tutkittavien kokemuksia, ääntä ja näkökulmaa (Hirsjärvi & Hurme

2001, 28). Käytän tutkimuksessani harkinnanvaraista otantaa (näytettä) ja tutkittavien määrä on melko pieni, mikä on laadulliselle tutkimukselle tyypillistä. Tutkimukseni on myös hypoteesitonta, eli minulla ei ole ennako-oletusta tai hypoteesia tutkimuksen tuloksista. (Eskola & Suoranta 1998, 18–19.)

Aineistonkeruumenetelmäni on teemahaastattelu. Hirsjärven ja Hurmeen (2001, 41) mukaan haastattelulla voidaan saada kuva haastateltavan ajatuksista, käsityksistä, kokemuksista ja tunteista. Haastattelun etuna aineistonkeruumenetelmänä on mahdollisuus haastattelutilanteessa tehdä tarkentavia lisäkysymyksiä sekä havaintoja haastateltavasta ja näin saada syvempää tietoa tutkittavasta ilmiöstä. Huonona puolena voidaan nähdä se, että haastattelu hidas ja aikaa vievä aineistonkeruumenetelmä. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 34–35.) Tässä tutkimuksessa haasteita toi haastattelujen tekeminen toisella paikkakunnalla ja sitä myötä haastateltavien löytämiseen ja haastattelujen käytännön järjestelyihin liittyvät vaikeudet.

Teemahaastattelussa, josta käytetään myös termiä puolistrukturoitu haastattelu, haastattelun teema-alueet on etukäteen päätetty, mutta kysymysten muoto ja järjestys voi vaihdella haastattelusta toiseen (Eskola & Suoranta 1998, 87). Teemahaastattelu on keskustelunomainen vuorovaikutustilanne, joka etenee haastateltavan ehdoilla tutkijan kuitenkin ohjaten haastattelun kulkua tarkentavilla kysymyksillä ja pitämällä keskustelun tutkittavassa aiheessa (Kananen 2014, 76). Teemahaastattelu sopii tutkimukseeni, koska haluan tutkia nimenomaan opiskelijoiden kokemuksia ja käsityksiä. Haluan jättää tilaa tutkittavien omille näkökulmille ja haastatteluissa mahdollisesti esiin nouseville teemoille, joten en halua rajata haastattelun kulkua liikaa kovin strukturoiduilla, tarkoilla kysymyksillä. Teemahaastattelurunko (liite 1) muodostui tutkimuskysymysten perusteella, jolloin haastattelun kolme teema-aluetta olivat opiskelijoiden käsitykset, kokemukset ja toiveet uraohjauksesta.

3.4 Aineistonkeruuprosessin eteneminen

Tutkimuksen haastateltavat valikoituivat Etelä-Savon ammattiopisto Esedulta Mikkelistä, koska oppilaitos on mukana osatoteuttajana Uusille Urille -hankkeessa. Haastateltavien valinnasta keskusteltiin yhdessä Esedun Uusille Urille

-hankkeen projektiasiantuntijan kanssa ja päädyttiin valitsemaan haastateltavat edellisen vuoden tutoropiskelijoiden joukosta. Nämä tutoropiskelijat olisivat sopivassa vaiheessa opintojaan, eli opintojen loppupuolella ja valmistumassa kuluvan lukuvuoden aikana. Lisäksi he edustaisivat kattavasti eri aloja ja olisivat helposti tavoitettava joukko. Haastattelupyynnöt lähetettiin opiskelijoiden viestintäkanava Wilman kautta 36 opiskelijalle. Kuitenkaan yksikään opiskelijoista ei reagoinut haastattelupyynnöön, joten haastateltavien valintaa ja tavoittamista piti pohtia uudelleen. Päätimme Esedun projektiasiantuntijan kanssa jalkautua oppitunneille etsimään haastateltavia. Haasteeksi osoittautui myös haastattelujen ajankohta syyslukukauden loppupuolella, kun lähes kaikki ryhmät olivat työpaikoilla oppimassa. Haastateltavat opiskelijaryhmät valikoituivat siis loppujen lopuksi sen perusteella, ketkä sattuvat olemaan paikalla oppilaitoksessa haastattelupäivänä.

Vierailin kolmessa opiskelijaryhmässä esittelemässä opinnäytetyötäni ja esittämässä haastattelupyynnön. Yhteensä 9 opiskelijaa lupautui haastateltavaksi. Sovin kaikki haastattelut samalle päivälle oppilaitoksen tiloissa tehtäviksi. Opiskelijat edustivat kahta eri opiskelualaa (sosiaali- ja terveysala sekä hius- ja kauneudenhoitoala). Neljä heistä suoritti kaksoistutkintoa eli lukiota ja ammatillista tutkintoa yhtä aikaa. Haastateltavien valikoitumisessa on huomioitava, että haastattelupyynnöön saattoivat vastata myöntävästi juuri ne, joilla on eniten sanottavaa aiheesta tai ovat muuten keskiverto-opiskelijaa aktiivisempia. Tuomen ja Sarajärven (2009, 85–86) mukaan laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksenmukaista, että tutkittavat tietävät tutkittavasta ilmiöstä mahdollisimman paljon ja heillä on kokemusta asiasta. Näin ollen haastateltavien valinnan ei tulekaan olla satunnaista vaan perustua harkintaan. Yhdessä ryhmässä opiskelijatoverit ehdottivat, että haastatteluun voisivat osallistua heidän ryhmänsä tutoropiskelijat, joten tältä osin alkuperäinen ajatus haastateltavien hankinnasta toteutui.

Haastattelut toteutettiin oppilaitoksen tiloissa. Osa haastatteluista tapahtui isossa ryhmätyöskentelytilassa, joka sattui olemaan vapaana. Tässä tilassa haastattelujen aikana tapahtui pari keskeytystä. Osa haastatteluista tehtiin samassa tilassa olevassa, äänieristetyssä työskentelyhytissä. Pieni tila oli haastattelujen tekemiseen parempi ja äänieristys teki tilanteesta erityisen rauhallisen, mutta en koe, että tilalla oli juurikaan merkitystä haastattelujen kulkuun.

Haastattelun alussa kerroin haastateltavalle haastattelujen luottamuksellisuudesta ja siitä, ettei haastateltavan henkilöllisyys ole tunnistettava valmiissa työssä. Kerroin myös nauhoittavani haastattelut eikä kukaan haastateltavalla ollut mitään sitä vastaan.

Haastateltavien suhtautuminen haastatteluun vaihteli lievästä jännittyneisyydestä hyvin rentoon ja avoimeen keskusteluun. Osa opiskelijoista antoi suoraa ja kriittistäkin palautetta oppilaitoksen toiminnasta ja esimerkiksi ohjauksen puutteista, kun taas osa pyrki vastaamaan kohteliaasti ja varoen arvostelemasta omaa oppilaitostaan. Kaiken kaikkiaan opiskelijat suhtautuivat minuun myönteisesti ja muutama erityisesti mainitsi käsiteltävän aiheen olevan tärkeä.

Haastatteluja tehdessä koin, että oli melko vaikeaa antaa tilaa haastateltavan omalle äänelle, ja jouduin varomaan johdattelemasta kysymyksilläni liikaa. Aihe oli haastateltaville kenties sen verran vieras, että jouduin haastattelijana olemaan melko paljon äänessä kysyen välillä tarkkoja ja yksityiskohtaisiakin kysymyksiä. Tässä kohtaa minua mietitytti, miten hyvin teemahaastattelun määritelmä täyttyi, kun kaikki haastattelut eivät olleet niin vapaamuotoisia ja keskustelunomaisia kuin olisin toivonut. Kuitenkin haastattelut etenivät ennalta päätettyjen teemojen mukaan kysymysten järjestyksen ja sanamuotojen vaihdellessa haastattelusta toiseen, kuten teemahaastattelussa kuuluukin.

Haastattelupäivän jälkeen toivoin, että olisin tehnyt ennen varsinaisia haastatteluja koe- tai esihaastattelun, jonka jälkeen olisin voinut vielä muokata haastattelurunkoa paremmaksi. Välimatkan ja muiden käytännön järjestelyiden takia esihaastattelu olisi ollut hankala toteuttaa, joten se jätettiin tekemättä. Myös haastattelujen toteuttaminen ex tempore -tyylillä aiheutti ehkä sen, etten osannut rauhoittaa haastattelutilannetta tarpeeksi, jotta haastatteluista olisi tullut pohdiskelevampia tai syvempiä. Opiskelijoilla oli myös kiire takaisin oppitunneille tai kotiin, mikä toi myös tietyn kiireen tunnun osaan haastatteluista. Haastatteluolosuhteet eivät siis kaikilta osin olleet optimaaliset, mutta tästä huolimatta haastattelut onnistuivat melko hyvin ja sain vastauksia tutkimuskysymyksiini.

3.5 Aineisto ja analyysi

Aineisto muodostui yhdeksästä haastattelusta, jotka olivat kestoaltaan 10–25 minuutin mittaisia. Nämä haastattelut litteroitiin melko sanatarkasti, jolloin kirjoitettua aineistoa kertyi noin 33 sivua. Litteroidut haastattelut olivat pituudeltaan noin kolmesta viiteen sivua. Haastattelut numeroitiin ja nimettiin tunnuksilla H1–H9. Tässä kohtaa jätin vielä avoimeksi, tarvitsenko lisää haastateltavia. Aloitin aineiston käsittelyn ja päätin jättää myöhempään harkintaan mahdollisen lisäaineiston hankinnan tarpeen. Aineiston analyysin edetessä huomasin, että jo tehdyt haastattelut antoivat riittävästi vastauksia tutkimuskysymyksiini, joten lisähaastatteluja ei enää tarvittu.

Eskolan ja Suorannan (1998, 138) mukaan laadullisen aineiston analyysillä pyritään tiivistämään ja selkeyttämään aineistoa ja näin tuottamaan uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Laadullisen aineiston analyysi on usein vaikeaa ja jääkin helposti vain kuvailevalle tasolle (Eskola & Suoranta 1998, 140). Tässä tutkimuksessa aineiston analyysimenetelmänä on sisällönanalyysi. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa etsitään tekstin merkityksiä. Tässä tutkimuksessa teksti muodostuu litteroiduista haastatteluista. Sisällönanalyysilla pyritään saamaan tutkittavasta ilmiöstä selkeä kuvaus tiivistettyyn ja yleiseen muotoon. Analyysi etenee aineiston järjestämisestä johtopäätösten tekemiseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104.)

Aineiston analyysi alkoi aineiston järjestämisellä ja jäsentämisellä, joka tapahtui ryhmittelemällä aineisto teema-alueittain. Aineisto siis järjestettiin tutkimuskysymysten mukaisesti kolmeen teema-alueeseen: opiskelijoiden käsitykset, kokemukset ja toiveet uraohjaukseen liittyen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.) Tutkimukseni analyysi tapahtui aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisessä analyysissä analyysin tekoa ei ohjaa mikään teoria tai teoreettinen etukäteisoletta-
mus (Eskola & Suoranta, 1998, 153). Osittain voidaan puhua myös teoriaohjaavasta analyysistä, jossa analyysin loppuvaiheessa aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Tällöin teoreettiset käsitteet toimivat tulkintakehyksinä tai silmälaseina, joiden läpi aineistoa tarkastellaan (Eskola 2015, 189).

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 108–109) kuvaavat aineistolähtöisen laadullisen aineiston analyysia kolmevaiheisena prosessina, johon kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, aineiston klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Aineiston pelkistäminen aloitettiin luke-malla aineistoa läpi, karsimalla tutkimukselle epäolennainen informaatio ja et-simällä tutkimuskysymysten kannalta olennaisia ilmauksia. Näistä muodostet-tiin pelkistettyjä ilmauksia tai käsitteitä kuvaamaan alkuperäisiä ilmauksia ti-iimmässä muodossa (taulukko 1).

Taulukko 1. Esimerkki aineiston pelkistämisestä opiskelijoiden käsityksistä uraohjauksesta.

ALKUPERÄISILMAUS	PELKISTETTY ILMAUS
ohjattas niinku miten pääset eteenpäin siinä opiske-lussa ja miten voit kehittyä työelämässä ja mitä kaikkee on mahdollista saavuttaa ja mikä on vai-keeta ja mikä on helppo tavotella että...semmosia niinku yleisiä etenemismahollisuuksia . (H7)	Opiskelussa ohjaaminen Työelämässä kehittyminen Mahdollisuuksien kartoittaminen Etenemismahdollisuudet työssä
esiteltäs erilaisia mahollisuuksia, että ammattikou-lun jälkeen, lukion jälkeen, mitä mahollisuuksia oi-keesti on . (H8)	Mahdollisuuksien kartoittaminen

Seuraavassa vaiheessa eli aineiston klusteroinnissa pelkistetyt ilmaukset ryh-miteltiin samankaltaisia ilmauksia sisältäviksi alaluokiksi. Tässä vaiheessa muodostui jo teoreettisempia käsitteitä kuvaamaan aineistossa ilmeneviä il-mauksia. Osin siis liikuttiin jo analyysin viimeisen vaiheen eli aineiston abstra-hoinnin puolella. Ryhmittelyä jatkettiin yhdistämällä alaluokkia yläluokiksi, jol-loin aineisto liitettiin teoreettisiin käsitteisiin tai muodostettiin aineistoa kuvaa-va teoreettisia käsitteitä (taulukko 2). (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–111.)

Taulukko 2. Esimerkki aineiston ryhmittelystä ja teoreettisten käsitteiden luomisesta

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA
Uralla eteneminen Uraohjaus uravalinnanohjauksena Uraohjaus kohdennettuna ”hukassa oleville” Uraohjaaja asiantuntijana ja auttajana	Perinteinen urakäsitys ”Uraohjaus ammatinvalinnanohjauksena”
Itsetuntemuksen vahvistaminen Ohjattava aktiivisena toimijana Uraohjauksen tarve nyky-yhteiskunnassa	Postmoderni urakäsitys ”Uraohjaus elämänsuunnitteluna”

Toinen teema-alue eli opiskelijoiden kokemukset uraohjauksesta jaettiin laajuutensa vuoksi analyysivaiheessa pienempiin osiin tarkempien haastattelukysymysten perusteella. Tässä teema-alueessa osassa haastattelukysymyksistä laskettiin myös mainintojen määriä, esimerkiksi sitä, miten paljon mainintoja eri uraohjauksen muodot saivat.

4 TULOKSET

4.1 Opiskelijoiden käsitykset uraohjauksesta

Haastattelun ensimmäinen teema käsitteli sitä, miten opiskelijat käsittävät uraohjauksen ammatillisessa koulutuksessa. Opiskelijoiden käsityksiä uraohjauksesta voitiin hahmottaa useasta näkökulmasta käsin. Haastateltavien kertomuksista voitiin eritellä, millaisia sisältöjä ja teemoja opiskelijat käsittivät uraohjaukseen kuuluvan. Lisäksi tarkasteltiin sitä, miten opiskelijat hahmottivat opiskelijan ja ohjaajan roolit ja aseman uraohjauksessa sekä kenelle ja mihin tarpeeseen vastaavaa uraohjauksen nähtiin olevan.

Osa opiskelijoista ilmoitti haastattelun alussa, ettei oikein tiedä mitä uraohjauksella tarkoitetaan tai ettei ollut varma siitä. Kuitenkin useimmat jatkoivat uraohjauksen määrittelyä ja osasivat liittää siihen kuuluvia sisältöjä. Osalle uraohjaus terminä tuntui aluksi vieraalta, mutta uraohjaus toimintana oli kuitenkin tuttua. Viimeistään pienellä käsitteen avaamisella uraohjauksen sisällöt olivat opiskelijoille tuttuja:

Joo nyt kun tää avautu vähän niin kyllä on käsitelty. Ja yläasteellakin on jo käsitelty. (H1)

Yleisimmin uraohjauksen käsitettiin olevan työelämään liittyvää ohjaamista, kuten eri työpaikkoihin tutustumista ja opintojen jälkeiselle työuralle ohjaamista. Yhtä lailla keskeiseksi sisällöksi nostettiin itsetuntemuksen lisääminen, johon katsottiin kuuluvan muun muassa omien vahvuuksien ja mielenkiinnon kohteiden kartoittaminen ja oman osaamisen pohtiminen. Mainintoja sai myös opintojen aikainen ohjaaminen sekä jatko-opintoihin ohjaaminen.

Mielenkiintoista oli myös tarkastella, miten haastateltavat hahmottivat opiskelijan ja ohjaajan roolit uraohjauksessa. Tätä tarkastelin tulkitsemalla haastateltavien sanavalintoja uraohjausta kuvatessaan: käyttivätkö he passiivista ilmausta, esimerkiksi opiskelijaa *autetaan* tai *ohjataan*, tai ohjaajan asiantuntemusta korostavia ilmauksia, kuten ohjaaja *tietää* tai *opastaa*, vai ajattelivatko he uraohjauksen ja urasuunnittelun olevan opiskelijan itse tekemää ja näkivät opiskelijan aktiivisena toimijana prosessissa.

Osa opiskelijoista ajatteli uraohjauksen olevan yksisuuntaista ohjaajalta ohjattavalle suuntautuvaa toimintaa, jossa ohjaaja jakaa tietoa ja asiantuntemusta tai tarjoaa vaihtoehtoja opiskelijalle:

– – joku ihminen niinku tietää mahdollisista niinku uravalinnoista ja semmosista niinku, niistä ammateista paljon ja sitten niinku pystyy ohjaamaan muita ihmisiä että, että mikä sopisi tälle. (H4)

Useampi kuitenkin näki uraohjauksen ohjaajan ja ohjattavan yhteistoimintana ja vuoropuheluna, jossa ohjattavalla itsellään on myös aktiivinen rooli:

No ehkä uraohjaus pitäis sisällään semmosta jotain sen opiskelijan tota vahvuuksien kartottamista ja semmosta, niitä mitä tykkää tehdä ja missä on hyvä. Että niitä jonkun kanssa miettiä ja pohtia, et mikä olis se hänelle sopivin ala. (H6)

Käsityksiä uraohjauksesta voitiin myös tarkastella siitä näkökulmasta, mihin tarpeisiin opiskelijat näkivät uraohjauksen vastaavan tai kenelle heidän mielestään uraohjaus on tarkoitettu. Useamman haastateltavan vastauksissa korostui ajatus siitä, että uraohjaus on tarkoitettu oman elämänsä ja suunnitelmiansa kanssa ”hukassa oleville”. Opiskelijat näkivät, että uraohjausta tarvitsevat ne opiskelijat, jotka eivät tiedä mitä tekisivät tai joilla on muuten ongelmia opintojensa etenemisen kanssa.

– – et jos joku on vaikka hukassa, niinku ei tiää yhtään mitä ammattia tai työtä vois tehdä, niin sit ehkä vois hakeutua semmoseen uraohjaukseen, missä käydään vaikka läpi omia vahvuuksia, mistä tykkää, mielenkiinnon kohteita. (H2)

Haastatteluissa nousi myös esiin uraohjauksen lisääntynyt tarve nyky-yhteiskunnassa sekä uraohjauksen tärkeys opiskelijoiden mielestä.

Emmä tiiä onko enää semmosia ihmisiä paljon et ketkä on vaan niinku yhen, yhen ammatin ihmisiä. Että se varmaan se moniammatillisuuskin niin se, mä uskon et tällöinen urasuunnitteluhomma tukee sitä. Et siinä pystyy vähä miettimään jo sitä, että jatketaanko tällä polulla, koulutanko tällä saralla itteeni vai haluunko kouluttautua jonkun toisen ammatin tai muuta, niin ehkä se tukee sitä. (H9)

Vaikka opiskelijat hahmottivat uraohjauksen sisältöjä laajasti, nähtiin uraohjaus kuitenkin nimenomaan opiskeluun ja työhön liittyvänä ohjauksena. Seuraavassa aineistokatkelmassa ilmenee ajatus siitä, että uraohjauksen ajatellaan keskittyvän lähinnä opintoihin ja työhön, eikä opettajan tai opinto-ohjaajan kanssa käytävissä keskusteluissa helposti oteta puheeksi henkilökohtaiseen elämään liittyviä asioita. Opiskelija kuitenkin näkee urasuunnittelun kokonaisvaltaisena tapahtumana, jossa on otettava huomioon myös muilla elämänalueilla tapahtuvat asiat.

Mut sitten, tavallaan sit just se, et mitä sitten muuten elämässä on, niin sitä on ehkä sit vähän vaikee opettajan ottaa huomioon. (H3)

Kaiken kaikkiaan opiskelijoiden käsitykset uraohjauksesta olivat melko laajoja. Käsitykset eivät myöskään eronneet merkittävästi sen perusteella, minkä ikäinen opiskelija oli tai oliko hänellä jo aiempi tutkinto suoritettuna. Myös nuoret, suoraan peruskoulusta tulleet haastateltavat hahmottivat hyvin uraohjauksen kokonaisuutta, vaikkakin vähän vanhemmat opiskelijat saattoivat osata kertoa aiheesta hieman monisanaisemmin.

4.2 Opiskelijoiden kokemukset uraohjauksesta

Haastattelun toisessa teema-alueessa kartoitettiin opiskelijoiden kokemuksia heidän saamastaan uraohjauksesta. Erikseen tarkasteltiin urasuunnitelman tekemistä, uraohjauksen sisältöjä sekä sitä, mistä ja keneltä uraohjausta on saatu. Teema-alueessa selvitettiin myös opiskelijoiden jatkosuunnitelmia sekä sitä, ovatko he kokeneet saavansa tukea ja ohjausta suunnitelmiinsa.

Urasuunnitelmaan liittyen opiskelijoilta kysyttiin, onko heille tehty urasuunnitelmaa ja mitä asioita siihen on kirjattu. Osa opiskelijoista kertoi, että heille on

tehty urasuunnitelma, joka on kirjattu osaksi henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS) opintohallintojärjestelmä Wilmaan. Osa taas oli sitä mieltä, ettei tällaista suunnitelmaa ollut tehty. Useamman piti hetki miettiä ja muistella, onko urasuunnitelmasta ollut puhetta. Eräs kertoi, että tulevaisuuteen liittyviä suunnitelmia on käyty läpi ja kirjattu, mutta suunnitelmasta ei ole käytetty nimitystä urasuunnitelma.

– – niin siinä [HOKS-keskustelussa] kysyttiin muuten tuota, et onko niinku tän, mitä niinku meinasit tehdä tän tutkinnon jälkeen, jatko-opintoja. Niin silleen, mut ehkä se ei oo se virallinen urasuunnitelma sen nimi. (H9)

Huolimatta siitä, mitä nimeä opintoihin sisältyvästä tulevaisuuden suunnittelusta käytettiin, suurimmalla osalla HOKS:n yhteyteen oli kirjattu jonkinlaisia tulevaisuuden tavoitteita ja suunnitelmia. Tyypillisesti tämä oli kuitenkin ollut kertaluontoinen kirjaus tai ohimennen kysytty kysymys opintojen alussa, eikä siihen ollut enää myöhemmin palattu.

Ei [ole tehty urasuunnitelmaa]. Ehkä multa on joskus kysytty, että mitä sä niinku meinasit tän koulun jälkeen. Jotain mä oon ehkä sinne sanonukin. Mut itehän niitä suunnitelmia omassa päässään ehkä enimmäkseen tekee. (H7)

Osa opiskelijoista puolestaan kertoi, että urasuunnitelmaa on päivitetty useamman kerran opintojen aikana ja siihen palataan säännöllisesti:

Meillä on tavallaan semmoset esimerkkipolut, et miten pitkin mennään ja mitä pitkin opiskellaan. Ja mitä tavallaan sen jälkeen vois tapahtua. Mutta niitä saa sitten niinku just oman mielen mukaan, et mitkä on omat mielenkiinnon kohteet niin niitä pystyy muokkailemaan. Ja sit meillä on just semmosia HOKS-keskusteluja missä opettajan kanssa käydään läpi niitä. Ja ne tietty aina sitten muuttuu tässä vuosien varrella. Esimerkiks me tehtiin silloin ensimmäisen luokan alussa, tehtiin semmonen paperi, niin nyt se on siitakin muuttunu jo aika paljon. (H5)

Suurin osa opiskelijoista kertoi, että työnhakutaitoja tai työllistymisen tukemista oli käsitelty jollain tavalla opintojen aikana. Tyypillisesti näitä teemoja oli käsitelty erillisillä opintoihin liittyvillä kursseilla joko lähiopetuksessa tai verkossa. Kursseilla oli harjoiteltu muun muassa CV:n kirjoittamista ja työhake-

muksen tekemistä. Työnhaku- ja työelämätaitoja opitaan paljon myös työpäivällä tapahtuvan koulutuksen kautta, ja työssäoppimispaikat miellettiin erittäin tärkeiksi tulevan työllistymisen kannalta.

Täällä koulussa on silleen niinku kerrottu nopeesti, mut sitten tyyliin kun menee niinku toppiin [työssäoppimaan] niin siellä sitten kerrotaan paljon enemmän et miten kannattaa hakea siihen tehtävään missä on nyt topissa ja jälleen. (H1)

Opiskelijat kokivat jatko-opintoihin ohjaamisen ja jatkokoulutusmahdollisuuksien esittelyn oppilaitoksessa melko puutteelliseksi. Puolet haastatelluista kertoi, ettei jatko-opinto-ohjausta ole ollut opintojen aikana juuri lainkaan ja muidenkin mielestä se on ollut melko vähäistä. Jatko-opintomahdollisuuksien esittely tapahtui yleensä rekrytointimessujen ja ammattikorkeakouluista tulleiden vierailijoiden kautta. Vain muutama mainitsi, että jatko-opinnoista oli puhuttu HOKS-keskustelussa tai opinto-ohjaajan tapaamisessa. Useampi koki, että ohjauksessa keskityttiin enemmän nykyisiin opintoihin kuin tulevaisuuden suunnitelmiin.

No ei ehkä silleen tarpeeks [jatko-opinto-ohjausta], koska täällä korostetaan tosi paljon niinku just sitä lähihoitajien työtä, ei sitä niinku jatko-opiskelua. Et niinku just puhutaan niinku paikoista mihin me voidaan mennä töihin, niinku just päiväkotia ja tämmösiä, mut ei puhuta siitä hirveesti mihin me voidaan jatkaa opiskelemaan. (H2)

Itsetuntemuksen kehittämistä ja oman osaamisen pohdintaa kerrottiin kuuluvan opintoihin paljon, ja tätä pidettiin todella hyvänä ja tärkeänä asiana. Nämä teemat olivat sisältäneet omien vahvuuksien ja kehittämiskohteiden ja omien mielenkiinnon kohteiden pohdintaa, ja niitä oli käsitelty niin lähiopetuksessa kuin itsenäisissä tehtävissä ja verkko-opinnoissa.

– – et mitkä on niinku vahvuuksia ja mitä tunnistaa niinku heikkouksiksi ja niinku...piti oikeesti niinku miettiä. – – Et se oli, se oli tosi hyvä kurssi. Ja mä tykkäsin siitä ihan tosi paljon, siinä niinku oppi ittestään tosi paljon. (H4)

Yllättävän, tai niinku oikeesti siis tosi paljon. Et just se, musta tuntuu et se vähän niinku perustuukin siihen. Niinku just siihen et miten ite osaa ja omat vahvuudet. (H6)

Uraohjauksen ja tulevan työelämään siirtymisen näkökulmasta tärkeinä pidettiin myös opinnoissa tehtäviä vierailuja ja vierailijoita, joita kerrottiin kuuluvan koulutukseen paljon. Näiden kautta opiskelijat saivat ajankohtaista tietoa alansa työpaikoista ja kokemuksia aidosta työelämästä.

Kaikki mitkä tulee niinku aidosta työelämästä ja kellä on niinku oma konkreettinen kokemus – – konkretisoituu muutenkin, kun vaan joku opettajan power pointti tai joku, niin mä veikkaan et se saattaa olla aika hyvä semmonen. (H9)

Oppilaitoksissa tärkeimmät uraohjaukseen osallistuvat henkilöt ovat oma opettaja/vastuupettaja sekä opinto-ohjaaja. Osa opiskelijoista kertoi, että heillä on vastuupettajansa kanssa säännölliset HOKS-keskustelut ja ohjausta on saatavilla aina tarvittaessa. Osa opiskelijoista kuitenkin koki opettajan antaman uraohjauksen puutteelliseksi. Ohjauskeskustelut todettiin pintapuolisiksi ja opiskelijan omasta aktiivisuudesta riippuvaisiksi.

Joo siis meidän tää, mikä tää luokanvalvoja vai onkaan, niin senhän kaa voi jutella ihan kahestaan jos mietityttää tällaset asiat. Mut sitä ei oo niinku silleen, et sitä ei niinku oteta keskusteluun, tai niinku silleen, ei keskustella niinku silleen, et se ei oo niinku pakko silleen. (H1)

Toisaalta mainittiin, että ohjausta varmasti olisi saatavilla, jos sitä itse pyytäisi. Muutama opiskelija koki, että omalla opettajalla ei ollut tarpeeksi uraohjaukseen liittyvää tietoa ja osaamista tai että opettaja ei ollut tietoinen opiskelijan tilanteesta tai suunnitelmista.

Mun mielestä aika vähän, niinku enemmän on keskitytty siihen tähän hetkeen ja et onko jotain haasteita ja miten on tuntunu opinnot. Mut ei mun mielestä niinkään sitä tulevaisuutta ajatellen. Et mä en tiä tietääkö esim. meidän vastuuhjaaja, et mitä mä oon ajatellu. Että se on, siihen vois tavallaan vähän kiinnittää ehkä enemmän huomiota. (H3)

Opinto-ohjaajan rooli uraohjauksessa vaikuttaa olevan hyvin vaihteleva. Harva opiskelija oli ollut tekemisissä opinto-ohjaajan kanssa muutoin kuin koko ryhmälle pidettyjen infotuntien muodossa. Ne, jotka olivat käyneet opinto-ohjaajan luona pohtimassa omia urasuunnitelmiaan, kokivat opinto-ohjaajan antaman ohjauksen erittäin merkitykselliseksi.

Minä oon kans varannu niinku opolle aikaa, et niinku keskustellaan. Kun välillä on ollu silleen et oikeesti ei tiä yhtään et mihin pitäis lähtee. – – Et opo on sit ollu ihan niinku tuki ja turva. (H4)

Haastateltavista neljä oli kaksoistutkinnon suorittajia ja he kaikki olivat olleet opinto-ohjaajan kanssa enemmän tekemissä lukio-opintoihin ja kaksoistutkintoon kuuluviin järjestelyihin liittyen. Myös opinto-ohjaukseen liittyen kerrottiin, että opinto-ohjaaja olisi saatavilla mutta opiskelija itse ei ole jostain syystä hakeutunut ohjaukseen. Syynä siihen, ettei opinto-ohjaajan palveluita ollut hyödynnetty oli yleensä se, ettei ollut kokenut tarvetta ohjaukselle. Haastatteluista voi myös päätellä, että osalle opiskelijoista opinto-ohjaaja on jäänyt jokseenkin etäiseksi eikä ohjausta ehkä siksikään osata hakea.

En oo ikinä, en oo varmaan ees jutellu niitten [opinto-ohjaajien] kanssa. (H8)

Mä en oo ollu oikeestaan melkein yhtään opon kans tekemisissä. No kakkosvuonna tuli kertoon just näistä niinku eri suuntautumisvaihtoehtoista mut ei se muuta mun mielestä. (H2)

Useimmat opiskelijoista kertoivat, että itsenäinen tiedonhankinta on erittäin olennaista omia urasuunnitelmia ja tulevaisuutta pohtiessa. Etenkin jatko-opintomahdollisuuksien selvittäminen tapahtuu itsenäisesti internetistä tietoa etsien, ja joidenkin mielestä jatko-opintoihin hakeutuminen on täysin itsenäisen tiedonhaun varassa. Mielenpitoet kuitenkin jakautuivat sen suhteen, miten paljon opiskelijat olettivat oman urasuunnittelunsa olevan itsenäistä tiedonhankintaa edellyttävää. Osan mielestä opiskelijoilta vaadittiin liikaa itsenäistä asioiden hoitamista ja selvittämistä, kun taas toiset eivät niinkään odottaneet saavansa urasuunnitteluun liittyen tietoa tai apua oppilaitokselta.

Nyt kun, niinku tavallaan oletetaan, et joo et sä oot niinku käyny peruskoulun, et nyt sä oot niinku aikuinen, et sun pitää ite osata nää asiat hoitaa. Et se on ehkä vähä semmonen... (H5)

Kyllä niinkun kuitenkin aika paljon vaatii sitä oma-aloitteisuutta. Että eihän niinkun, ei voi, enkä oletakaan, että jos mä avaan suuni, että mä haluan näin, että joku sitten tuo valmista, valmiina niinku suunnitelman mun eteen. Että niinku, kyllähän se ite pitää ottaa selvää. (H6)

Kaikilla haastattelemillani opiskelijoilla oli jonkinlaisia suunnitelmia ammattiin valmistumisensa jälkeen. Yleisesti ottaen suunnitelmat olivat hyvin jäsenyneitä ja tarkkaan mietittyjä varavaihtoehtoineen. Mielestäni huomionarvoista oli, että kaikki haastateltavat kertoivat suunnittelevansa jatko-opintoja jossain vaiheessa tulevaisuudessa. Osa oli hakeutumassa jatko-opintoihin heti valmistumisen jälkeen, toiset halusivat hankkia työkokemusta ennen jatkokoulutautumista. Yksi haastateltavista suunnitteli kouluttautumista täysin toiselle alalle, kun taas kaikki muut olivat jatkamassa eteenpäin nykyisellä alallaan.

Vain muutama opiskelija kertoi saaneensa tukea oppilaitokselta omiin jatko-suunnitelmiinsa. Toisaalta useampi haastateltava kertoi, ettei ole tukea kaivannut tai tullut hakeneeksi. Vastauksissa erottuivatkin toisaalta opiskelijat, jotka eivät olleet hakeneet ohjausta tai tukea mutta uskoivat, että sitä olisi tarvittaessa saatavissa sekä he, jotka kokivat, etteivät ole saaneet tukea, vaikka olisivat sitä tarvinneet ja kaivanneet.

No kyl must tuntuu et jos tarvis niin kyl sais niinku jutella. Mut en mä nyt vielä silleen oo tarvinnu niinku erityisesti niin ei ne ehkä silleen tunge sitä tukea niinku silleen automaattisesti. Et ehkä jos haluaa jutella niin sitten saa ja voi jutella. (H2)

No en mä nyt silleensä ehkä pahemmin [ole saanut tukea]. Mut sitten, tavallaan sit just se, et mitä sitten muuten elämässä on, niin sitä on ehkä sit vähän vaikee opettajan ottaa huomioon. Mutta sitten, voishan sitä ehkä enemmän tulla tietoon tavallaan siltä oppilaitokselta, että mitä vähän kannattaa ottaa huomioon ja mitä tehdä. Mut kyl ne niinku vähä myös kannustaa siihen et mieltii niitä omia suunnitelmiaan. (H3)

Kuten jo aiemmin todettiin, monen opiskelijan mielestä oma urasuunnittelu ja tulevaisuuden vaihtoehtojen pohtiminen on pitkälti henkilökohtainen prosessi, jossa oppilaitoksen ei odotetakaan olevan mukana.

4.3 Opiskelijoiden toiveet uraohjauksen toteuttamiseen

Haastattelun kolmannessa teema-alueessa selvitettiin opiskelijoiden toiveita ja tarpeita uraohjauksen toteuttamiseen oppilaitoksessa. Keskeinen tulos oli, että uraohjausta ja muutenkin tulevaisuusnäkökulmaa opinnoissa ja ohjauksessa tulisi opiskelijoiden mielestä lisätä. Useimmat opiskelijat olivat sitä mieltä, että

etenkin jatko-opintomahdollisuuksista tiedottamista ja jatko-opinto-ohjausta tarvitaan lisää.

Mut just että tälleen vikana vuonna kun opiskelee ammattiin niin vois tulla enemmän sitä uraohjausta, kun ei oo hirveesti niinku ollu. Ja jos joku niinku haluaa tai haluais sitä, ja ei tiä et sitä vois saaha niin se ois tosi hyvä et jos sitä sit sais. (H2)

Kyl se mun mielestä ois tärkeätä, et varsinkin, miettii ihan mitä vaan alaa, niin meillä lukiossa oli tosi paljon sillon viimesenä vuonna sitä, että käytiin, että tuli esittelijöitä, tuli opiskelijoita ja opettajia kertomaan eri aloista ja niinkun että onko yliopisto vai ammattikorkeakoulu, ja että mitä se vaatii se opiskelu. Et mä ehkä toivoisin, että täälläkin niinku ammattikouluissa vois olla, olla samanlaista, että kerrottas niinku amiksessa oleville niistä amk-mahdollisuuksista. Että sun alasta vois olla helppo jatkaa tänne ja päästä sitten sitä kautta eteenpäin. (H7)

Uraohjausta toivottiin toteutettavan sekä ryhmässä tapahtuvana että henkilökohtaisena ohjauksena. Ryhmäohjauksen etuna nähtiin ajatusten vaihtaminen ja uravaihtoehtojen pohtiminen toisten samassa tilanteessa olevien kanssa. Kuitenkin enemmistö koki parempana yksilöllisen ohjauksen, jossa pääsee henkilökohtaisesti keskustelemaan omasta tilanteestaan jonkun kanssa. Henkilökohtaisia keskusteluja toivottiin siksi, että tulevaisuuden suunnitelmat nähtiin yksityisenä asiana, jota ei välttämättä halua jakaa muiden kanssa. Lisäksi tuotiin esille eri opiskelijoilla olevat erilaiset ohjaustarpeet. Useampi oli sitä mieltä, että uraohjaukseen olisi hyvä kuulua sekä ryhmä- että yksilöohjausta.

Uraohjauksen ajoittumisesta opinnoissa ilmeni erilaisia mielipiteitä opiskelijoiden keskuudessa. Yleisesti kuitenkin nähtiin, että opintojen alkuvaiheessa ei tarvitse vielä miettiä tulevaisuuden suunnitelmia kovin pitkälle. Opintojen alun uraohjaus nähtiinkin itsetuntemuksen kehittämisenä ja tavoitteiden asettamisena.

No ei ehkä ihan alussa koska siinä ehkä muutenkin on vähä sekasin, kun on just ruvennu opiskeleen uutta ammattia. Niin sit jos siihen joku alkaa vielä niinku tulevaisuuden ammattia niin siinä menee ihan sekasin. (H2)

Eniten kannatusta sai malli, jossa uraohjausta olisi säännöllisesti opintojen aikana, erityisesti opintojen keskivaiheilla ja vähän ennen valmistumista. Osa

toivoi uraohjausta nimenomaan opintojen loppuvaiheeseen, osan mielestä tulevaisuuden suunnitelmia olisi hyvä miettiä jo viimeistään opintojen puolivälissä.

Mun mielestä tässä niinku jo ihan kakkosvuonnakin, koska nyt me lähetään just niinku työssäoppimiseen ja tälleen. Must tuntuu et sitä on ehkä jätetty enemmän sinne kolmosvuodelle, mut mun mielestä se vois ihan hyvin olla jo tässä kakkosvuonna. Oikeesti itelläkin pyörii mielessä jo niin paljon kysymyksiä ja kaikkee, että... (H5)

Yhtenä haasteena uraohjauksen toteuttamiselle ammatillisessa koulutuksessa nähtiin henkilökohtaiset opintopolut sekä eri opiskelijoiden erilaiset tarpeet ohjaukselle. Samoissa ryhmissä opiskelee hyvin erilaisilla taustoilla olevia, erikäisiä opiskelijoita, joilla myös uraohjauksen tarpeet ovat erilaisia. Nuorilla opiskelijoilla tulevaisuuden polku voi olla vielä hyvinkin hakusessa, ja muutama haastateltava mainitsikin, että uraohjausta olisi hyvä suunnata erityisesti nuorille. Toisaalta nostettiin myös esille, että opintojen henkilökohtaistamisen takia aikuisopiskelijoilla, joilla lähiopetukseen osallistuminen on karsittu minimiin, voi jäädä väliin mielenkiintoisia ja hyödyllisiä opintokokonaisuuksia juuri esimerkiksi uraohjaukseen liittyen, jos ajatellaan, että ne suunnataan vain nuorille opiskelijoille.

Mutta mulla ainakin itselläni henkilökohtaisesti on jäänyt tosi vähälle just sen takia, kun on pätkitty niin paljon tätä omaa koulutusta, että ei oo niitä semmosia välttämättä tunteja oo ollu hirveesti paikalla, missä on, on esimerkiks vaikka sairaanhoitajat kertomassa niitten työstä tai, tai tälleen näin. – – Että, musta tuntuu, että aikuisopiskelijat ehkä jää vähän sivuun siinä että. (H7)

Opiskelijat kokivat, että saadakseen uraohjausta on itse oltava aktiivinen ja haettava sitä. Kehittämiskohteeksi useampi nostikin sen, että oppilaitos voisi olla aktiivisempi ohjauksen tarjoamisessa ja markkinoinnissa. Tarjolla olevista ohjausmuodoista ja -palveluista, kuten mahdollisuudesta hakeutua opinto-ohjaajalle uraohjaukseen tulisi aktiivisemmin tiedottaa opiskelijoita ja tehdä kynnyksen tuen hakemiselle mahdollisimman matalaksi.

Mut että kyl mä uskon, että kyllä se opo kuitenkin tietäis, mut sitten vaan niinkun, rohkeesti että vaan kaikki menis sinne opon jutuille. (H6)

Niin matalan kynnyksen lähestymistä, silleen et sitä ei niinku tarvii sitä tietoa kaivamalla kaivaa, et mistä löytyy niitä apuja. – – Paljon kyllä semmosta, et vähänkin jos joutuu niinku, joutuu opiskelija viemään itseään niinku epämukavuusalueelle ja liikaa jostain penkomaan tietoo, niin se jää sit se tärkeekin asia. (H9)

Etenkin jatkokoulutukseen hakeutumisen suhteen opiskelijat toivoisivat enemmän tukea ja kannustusta opettajien taholta. Vaikka moni ajatteli, että opiskelija itse tekee suunnitelmansa ja valintansa tulevaisuuden suhteen, suunnitelmille kaivattiin kuitenkin vahvistusta ja rohkaisua. Opiskelijat pitivät tärkeänä, että opettaja, joka on heidän ammattialansa asiantuntija, näkee heidän potentiaalinsa edetä alalla ja kannustaa jatkamaan ja kouluttautumaan edelleen.

Koska sitten siinä varmaan tulee sit se, että niinku se opiskelija voi niinku vähä, niinku löytää itestään jotain uutta. Tai sit sitä et, niinku saa sitä varmennusta siihen, et ai et toikin näkee ton, hei että musta voiskin varmaan tulla... (H4)

Et kun se on, ehkä se jatkokoulutukseen hakeminen on nyt semmonen mörkö. Et kun se on, et sinne on vaikee päästä ja se on hirveen haastavaa ja näin. Että aika vähän kuulee sitä, et sul on paukkuja enempäänkin, että hae. (H7)

Opiskelijan ja ohjaajan välinen vuorovaikutus ja ohjaussuhde ei noussut juuriin esille opiskelijoiden vastauksissa. Vain yksi haastateltava toi esille sen tärkeyden, että uraohjausta antava opettaja tai ohjaaja on opiskelijalle tuttu ja tuntee hänen tilanteensa ja osaamisensa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

5.1 Keskeiset tulokset ja johtopäätökset

Perinteinen ura- ja ohjauskäsitys näkee uraohjauksen kapeasti ammatinvalinnan- tai työuran ohjauksena, jossa ohjaaja on asiantuntijan roolissa etsien vastauksia ohjattavan ongelmiin. Uudemman, postmodernin urakäsityksen mukaan uraohjaus nähdään kokonaisvaltaisena elämänsuunnitteluna, jossa keskeistä on ohjaajan ja ohjattavan vuorovaikutus sekä ohjattavan toimijuuden tukeminen. (Poutanen 2014a, 52, 56; Vanhalakka-Ruoho 2015, 40.) Tämän oppinäytetyön tulosten perusteella nähdään, että uraohjaus näyttäytyy opiske-

lijoille melko laajana käsitteenä. Sen sijaan, että uraohjauksen ajateltaisiin kaapeasti olevan vain esimerkiksi ammatinvalinnanohjausta, siihen nähdään kuuluvan myös kokonaisvaltaista itsensä kehittämistä ja itsetuntemuksen lisäämistä.

Perinteistä urakäsitystä mukailevia luonnehdintoja uraohjauksesta olivat esimerkiksi opiskelijoiden käsitykset ohjaajasta asiantuntijana, joka tarjoaa ratkaisuja opiskelijalle ammatinvalinnan suhteen. Nämä näkemykset olivat kuitenkin vähemmistössä opiskelijoiden keskuudessa. *Postmoderni urakäsitys* ilmeni opiskelijoiden näkemyksissä omasta roolistaan uraohjauksessa. Urasuunnittelu nähtiin vahvasti henkilökohtaisena toimintana ja opiskelija aktiivisena toimijana oman urapolkunsa rakentajana. Opiskelijat hahmottivat myös uraohjauksen kasvaneen merkityksen nopeasti muuttuvassa työelämässä. Kuitenkin uraohjaus miellettiin nimenomaan opiskeluun ja työhön liittyväksi ohjaukseksi, eikä opiskelijoiden kuvauksissa niinkään tullut esille kokonaisvaltaisen elämänsuunnittelun näkökulma tai uran ja uraohjauksen paikka osana ihmisen koko elämänkenttää (vrt. Peavy 2000, 23–24). Kenties konteksti, jossa uraohjausta käsiteltiin, suuntasi ajatukset nimenomaan koulutukseen ja tulevaan ammattiin liittyvään uraohjaukseen laajemman tarkastelun sijaan. Myöskään opettajaa tai opinto-ohjaajaa ei ehkä nähty henkilönä, jonka kanssa keskusteltaisiin omista elämänsuunnitelmista laajemmin kuin meneillään oleviin opintoihin liittyen.

Useissa aiemmissa tutkimuksissa, joissa uraohjausta on tarkasteltu opiskelijan näkökulmasta (Kuurila 2014; Minkkinen & Timonen 2016; Volanto & Hakola 2018), selvisi, ettei opiskelijoilla ollut käsitystä siitä, mitä uraohjauksella tarkoitetaan tai mitä siihen kuuluu. Tämän tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan tue tätä näkemystä kovin vahvasti. Yleisesti ottaen opiskelijoilla oli melko hyvä käsitys uraohjauksesta, he osasivat määritellä käsitettä ja nimetä uraohjaukseen kuuluvia elementtejä. Edellä mainituissa tutkimuksissa tarkastelun kohteena olivat ammattikorkeakouluopiskelijoiden näkemykset uraohjauksesta. Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että ammatillisessa koulutuksessa uraohjaus on opiskelijoille tutumpi käsite ja heillä on siitä selkeämpi käsitys kuin ammattikorkeakouluopiskelijoilla. Tähän voi vaikuttaa myös se, että oletettavasti ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalle on tarjolla enem-

män ohjausta, kun taas ammattikorkeakoulussa opiskelu on itseohjautuvampaa. Näin ollen myös ohjauspalvelut ja erilaiset ohjausmuodot voivat ammatillisessa koulutuksessa tulla tutummiksi opiskelijoille. Lisäksi uudistunut lainsäädäntö on tuonut uraohjauksen entistä enemmän pinnalle ammatillisessa koulutuksessa, ja se näkyy myös opiskelijoiden käsityksissä.

Vuoden 2018 alusta lähtien koulutuksen järjestäjän lakisääteinen velvollisuus on ollut laatia opiskelijan kanssa henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, joka sisältää myös urasuunnitelman (Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 9. §). Lakimuutoksen vaikutus näkyy tutkimustuloksissa: Ennen vuotta 2018 aloittaneista opiskelijoista kenellekään ei ollut tehty urasuunnitelmaa, eikä urasuunnitelma sanana ollut heille tuttu. Sen sijaan vuonna 2018, eli uuden lain voimaan tulon jälkeen aloittaneista lähes kaikki kertovat, että urasuunnitelma on tehty. Osalla opiskelijoista oli myös erittäin selkeä kuva siitä, mitä urasuunnitelma pitää sisällään ja miten sitä päivitetään. Tästä voi päätellä, että uuden lainsäädännön myötä urasuunnitelmasta on ollut paljon puhetta ja sen tekemiseen on kiinnitetty huomiota ohjauksessa.

Ammatillisen koulutuksen uraohjauksen mallin (Alftan ym. 2018) mukaan opintojen loppuvaiheen uraohjaus käsittää mm. työnhaku- ja työelämävalmiuksien vahvistamista, työllistymisen tukemista sekä jatkokoulutukseen ohjaamista. Työelämätaitoihin ja työnhakuvalmiuksiin keskittyvää opetusta ja ohjausta opiskelijat kokivat saaneensa melko monipuolisesti. Etenkin työelämässä oppiminen ja sitä kautta syntyvät työelämäkontaktit nähtiin työelämätiedon saamisen ja työllistymisen tukemisen kannalta tärkeänä, mitä myös Pirttiniemi (2005, 48) korostaa ammatillisen koulutuksen uraohjauksessa. Sen sijaan jatkokoulutukseen ohjaamisen opiskelijat kokivat puutteellisena. Tältä osin tulokset tukevat Lehdon ja Timosen (2011) sekä Juutilaisen ja Mäkelän (2018) tutkimuksissa tehtyjä havaintoja. Kuten Juutilainen ja Mäkelä (2018, 107–108) tutkimuksessaan toteavat, jatko-opinto-ohjaus koetaan sattumanvaraiseksi ja opiskelijan aloitteellisuudesta riippuvaiseksi.

Opiskelijat kokivat henkilökohtaista ohjausta olevan melko hyvin saatavilla, jos sitä vain osaa ja haluaa hakea. Kuitenkaan omaa opettajaa ei nähty kovin merkityksellisenä uraohjauksen kannalta, joko puutteellisten uraohjaukseen tai opiskelijan tilanteeseen liittyvien tietojen takia. Opinto-ohjaajalla nähtiin olevan

uraohjausosaamista, mutta opinto-ohjaukseen hakeutui vain harva. Opinto-ohjaaja näyttikin jääneen monelle opiskelijalle etäiseksi. Käytännössä ohjauskeskustelut tulevaisuuden suunnitelmiin liittyen käydään oman vastuuopettajan kanssa HOKS-keskusteluissa. Aaltosen (2018, 66–67) tutkimuksessaan esiin nostama seikka, eli ammatinopettajien uraohjausosaamisen lisääminen vaikuttaisi keskeiseltä uraohjauksen kehittämisessä myös tämän tutkimuksen perusteella. Uraohjauksen toteuttamisesta on kenties oppilaitoksessa suunnitelma ja selkeästi jaetut roolit ja vastuut, mutta kuinka hyvin opiskelija tietää, kenen puoleen kääntyä uraohjauksen kysymyksissä? On myös mahdollista, että koska opinto-ohjauksen resurssit ovat oppilaitoksissa rajalliset, opinto-ohjausta ei pystytäkään kohdentamaan kaikille, vaan sitä tarjotaan aktiivisemmin opintoihinsa enemmän tukea tarvitseville opiskelijoille.

Opiskelijoiden tulevaisuuden suunnitelmat olivat hyvin jäsenyntyneitä ja niihin sisältyi niin tulevaan työuraan kuin jatkokouluttautumiseen liittyviä suunnitelmia. Tähän peilaten ei tutkimustuloksista voinut päätellä työn tai työuran merkityksen vähenemistä opiskelijoiden keskuudessa (vrt. Vihtonen 2018, 37; Airo ym. 2008, 10). Haastattelemani opiskelijat vaikuttivat hyvin motivoituneilta suunnitamaan työelämäänsä ja kehittämään itseään ammattilaisina. Kovin pitkälle meneviä johtopäätöksiä tästä ei kuitenkaan voi tehdä, koska tutkimuksessa ei sen syvällisemmin käsitelty työn tai työuran merkitystä opiskelijoille. Kiinnostus jatkokouluttautumiseen oli merkille pantavaa, eikä Juutilaisen ja Mäkelän (2018, 108) tutkimuksessa esiin tullut tietämättömyys ammatillisen koulutuksen antamasta jatko-opintokelpoisuudesta tullut mitenkään esiin. On kuitenkin hyvä huomioda, että haastateltavaksi saattoi valikoitua opiskelijoita, jotka ovat keskimääräistä motivoituneempia itsensä kehittämiseen ja jatkokouluttautumiseen.

Hietan (2008, 49–50) tutkimuksessa lukio-opiskelijat pitivät tulevaisuutta ja urasuunnittelua koskevaa päätöksentekoa henkilökohtaisena prosessina eivätkä odottaneet tai halunneet siihen ulkopuolista apua. Myös tässä tutkimuksessa ilmeni samankaltaista ajattelua: kaikki opiskelijat eivät olettaneetkaan saavansa oppilaitokselta tukea urasuunnitteluunsa, vaan hankkivat itsenäisesti tietoa suunnitelmiansa tueksi ja kokivat, että omien tulevaisuuden suunnitelmien tekeminen on heidän omalla vastuullaan.

Vaikka uraohjaukseen oltiin osaltaan melko tyytyväisiä, opiskelijat toivoivat, että uraohjausta olisi enemmän ja että ohjaus olisi enemmän tulevaisuuteen suuntaavaa. Etenkin jatkokouluttautumiseen ja jatko-opintoihin hakemiseen liittyvä ohjausta ja tiedottamista haluttiin lisää. Opiskelijat toivoivat kuulevansa enemmän oman alansa jatkokouluttautumis- ja etenemismahdollisuuksista. Kuurilan (2014, 185–187) tutkimuksessa selvisi, että ammattikorkeakouluopiskelijat kokivat koulutuslavalintaa tehdessään, ettei heillä ollut tarpeeksi tietoa alasta tai ammateista, joihin koulutuksella voi työllistyä. Yhdistettynä tämän ja muiden tutkimusten tulosten kanssa jatko-opinto-ohjauksen puutteellisuudesta (Lehto & Timonen 2011; Juutilainen ja Mäkelä 2018), näyttäisi siltä, että ammatillisen koulutuksen jatkokoulutukseen ohjausta tulisi edelleen lisätä ja kehittää. Tämän uskoisi olevan myös koulutuksen järjestäjien intresseissä, saavathan he vaikuttavuusrahoitusta muun muassa opiskelijoiden jatko-opintoihin sijoittumisen perusteella (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2019a).

Vaikka työelämään ja jatko-opintoihin ohjaaminen painottuu opintojen loppuvaiheeseen, on hyvä, että uraohjauksen teemoja käsitellään koko koulutuksen ajan ja jatkosuunnitelmiin liittyvä ohjaus aloitetaan riittävän varhaisessa vaiheessa (Lerikkanen & Virtanen 2005, 36). Osa opiskelijoista oli samaa mieltä Kuurilan (2014, 178–179) tutkimuksen opiskelijoiden kanssa siitä, että uraohjausta tulisi tarjota jo aikaisemmin opinnoissa, ei vasta päättövaiheessa. Kuitenkaan opintojen alkuvaiheeseen opiskelijat eivät vielä kaivanneet tulevaisuuden ja jatkosuunnitelmien pohdintaa.

Kuurilan (2014, 185–187) tutkimuksen tavoin havaittiin, että vaikka uraohjausta tarjotaan, opiskelijat eivät hyödynnä uraohjauspalveluja kovin laajasti. Varsinkin opinto-ohjaajan palvelut näyttivät jäävän monelle opiskelijalle vieraksi, eikä opinto-ohjaukseen syystä tai toisesta osattu hakeutua. Keskeiseksi kehittämiskohteeksi opiskelijat nostivatkin uraohjauksen aktiivisemmän tarjoamisen ja markkinoinnin opiskelijoille, jotta kynnyksen hakemiseen olisi mahdollisimman matala. Jos aloite ohjaukseen hakeutumiselle jää opiskelijalle, todennäköisesti juuri se opiskelija, joka eniten tukea tarvitsisi, jättää hakeutumatta opettajan tai opinto-ohjaajan puheille. Tällöin on myös erittäin tärkeää, että oppilaitoksessa tunnistetaan ne opiskelijat, jotka tarvitsevat enemmän tukea urasuunnittelussaan, ja heille tukea tarjotaan aktiivisesti (ks. Turve 2019; Kuurila 2014, 197; Volanto & Hakola 2018, 36).

Opettajan tai opinto-ohjaajan antama tuki ja kannustus omille suunnitelmille ja valinnoille nähtiin tärkeänä. Opiskelijat toivoivat vahvistusta omille suunnitelmilleen, ja opettajan näkemystä alan ammattilaisena pidettiin arvossa. Etenkin jatko-opintoihin hakeutumiseen opiskelijat kaipasivat kannustusta ja rohkaisua. Myös Juutilaisen ja Mäkelän (2018, 108) tutkimuksessa kävi ilmi opiskelijoiden kokemus siitä, ettei jatko-opintoihin kannustettu hakemaan. Keskeistä uraohjauksessa vaikuttaakin olevan opiskelijan voimaannuttaminen ja tätä kautta toimijuuden tukeminen omassa urasuunnittelussaan ja tulevaisuutta koskevassa päätöksenteossa (ks. Lampi ym. 2019, 211; Vehviläinen 2014, 21; Raudasoja & Heino 2019, 6).

Uraohjaus on ohjattavan ja ohjaajan välinen yhteistyöprosessi, jossa keskeistä on luottamuksellinen vuorovaikutus ja ilmapiiri. Kuurilan (2014, 186) tutkimuksessa henkilökohtaisen ja luottamuksellisen ohjaussuhteen merkitys opiskelijoille painottui erityisesti. Myös Minkkisen ja Timosen (2016, 58–59) selvityksessä opiskelijoiden toiveena oli ohjaussuhteen pysyvyys. Tässä tutkimuksessa vuorovaikutuksen näkökulma tai pysyvän ohjaussuhteen merkitys ei kuitenkaan noussut esiin opiskelijoiden kertomuksissa. Opiskelijat eivät tuoneet juurikaan esille toiveita ohjaajalle tai ohjaustilanteen vuorovaikutukselle. Tätä teemaa olisikin voinut nostaa enemmän esiin haastattelukysymyksissä, jotta olisi saatu selville opiskelijoiden näkemyksiä siitä, mitä he toivovat ohjaajalta.

Opiskelijoiden kokemusten ja toiveiden perusteella uraohjauksen kehittämiskohteiksi voidaan nostaa seuraavat asiat:

1. uraohjauksen ja tulevaisuusnäkökulman lisääminen opinnoissa ja ohjauksessa
2. jatko-opintomahdollisuuksista tiedottamisen ja jatko-opinto-ohjauksen lisääminen
3. vastuuopettajan ja opinto-ohjaajan roolien selkeyttäminen opiskelijalle uraohjaukseen liittyen
4. ammatillisen opettajan uraohjaustaitojen kehittäminen
5. opinto-ohjaajan palveluiden tutummaksi tekeminen opiskelijoille
6. uraohjauksen aktiivisempi tarjoaminen ja markkinointi opiskelijoille
7. opiskelijan kannustaminen ja rohkaiseminen jatkosuunnitelmissaan.

5.2 Tutkimusprosessin pohdinta ja luotettavuuden arviointi

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen luotettavuutta on pohdittava koko tutkimusprosessin ajan. Huomiota on kiinnitettävä erityisesti analyysin kattavuuteen sekä tutkijan rooliin ja tehtyihin ratkaisuihin tutkimuksen eri vaiheissa. (Eskola & Suoranta 1998, 209–211.) Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole pyrkiä objektiiviseen tietoon eikä sitä katsota edes mahdolliseksi, vaan tutkija ja hänen subjektiivitensa vaikuttaa aina tutkimuksen kulkuun ja tulosten tulkintaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 135; Eskola & Suoranta 1998, 251–252). Tutkimuksen luotettavuutta lisää mahdollisimman tarkka ja läpinäkyvä kuvaus sekä reflektiivinen pohdinta tutkimusraportissa aineistonkeräyksen ja analyysin toteuttamisesta (Eskola & Suoranta 1998, 214).

Yksi luotettavuuden arvioinnissa huomioitava asia on tutkijan ennakkokäsitysten ja lähtökohtien vaikutus tutkimuksen toteuttamiseen (Eskola & Suoranta 1998, 231–232). Olen itse työskennellyt aiemmin ammatillisen koulutuksen parissa, joten kokemukseni ja ennakkotietoni ovat voineet vaikuttaa tutkimuksessa tehtyihin valintoihin aiheen valinnasta lähtien. Valitsin tutkimusaiheen, koska tiesin siitä jo etukäteen ja koin sen tärkeäksi ja ajankohtaiseksi. Sen sijaan en esimerkiksi perehtynyt sen oppilaitoksen uraohjauksen malleihin ja käytäntöihin, jossa haastatteluni suoritin. Halusin, että kuulen opiskelijoiden kokemuksia ja näkemyksiä uraohjauksen toteutumisesta ilman, että minulla on ennakkokäsitystä siitä, miten uraohjaus oppilaitoksessa on järjestetty.

Keskeinen tämän tutkimuksen luotettavuuden arviointiin liittyvä seikka on haastateltavien valikoituminen ja sen vaikutukset tutkimuksen tuloksiin. Toivoin voivani toteuttaa tutkimuksen useammalla erityyppisellä koulutusalailla, mutta käytännön syistä haastateltavat valikoituivat vain kahdelta, naisvaltaiselta ihmistyön alalta. Tulokset olisivat voineet olla hyvin erilaiset toisella koulutusalailla toteutettuna. Myös aineiston riittävyden kanssa kävin pitkällistä pohdintaa. Tulin siihen tulokseen, että aineisto tällaisenaan toi vastauksia tutkimuskysymyksiini, mutta monipuolisempaa tietoa olisin saanut, jos olisin lisännyt haastateltavien määrää ja ottanut mukaan vielä kolmannen koulutusalan. Tulokset kuvaavat nyt kyseisten alojen opiskelijoiden ajatuksia, eikä tulosten ole tarkoituskaan olla yleistettävissä laajemmin ammatillisen koulutuksen opiskelijoita koskeviksi.

Aineiston kokoon ja kattavuuteen vaikutti myös käytännön syistä johtunut haastattelujen suunnittelemattomuus: haastateltavat pyydettiin haastatteluun samana päivänä ja osa haastateltiin heti haastattelupyynnön esittämisen jälkeen, joten heillä ei ollut mahdollisuutta tutustua aiheeseen etukäteen tai miettiä aihetta valmiiksi ennen haastattelua. Koen, että suunnittelemattomuus vaikutti myös haastattelujen keston ja syvällisyyteen: osa haastattelutilanteista oli kiireisiä, kun haastattelulle ei ollut varattu aikaa ennakoon. Myös itse haastattelijana oli hankalaa rauhoittaa haastattelutilannetta niin, että teemoissa olisi päästy hieman syvemmälle. Toisaalta vasta haastattelujen toteuttamisen ja osin vielä analyysivaiheen aikana mieleen nousi uusia teemoja ja kysymyksiä, jotka olisivat olleet hedelmällisiä sisällyttää haastatteluihin. Tämä kuitenkin on varmasti varsin tyypillistä laadullisessa tutkimuksessa, eikä yhteen tutkimukseen pysty sisällyttämään kaikkia mielenkiintoisia näkökulmia. Yksi vaihtoehto olisi ollut tehdä lisähaastatteluja samoille haastateltaville ja tarkentaa avoimeksi jääneitä teemoja. Tässä tilanteessa päädyin kuitenkin tyytymään aineistoon, jonka yhdellä haastattelukierroksella keräsin.

Aineistonkeruuvaiheessa tutkimuksen luotettavuutta lisää aineistonkeruuprosessin yksityiskohtainen kuvaaminen. Tähän liittyen tutkimusraportissa tuodaan esille haastateltavien valintaan ja haastatteluiden toteuttamiseen liittyvää pohdintaa unohtamatta aineistonkeruun haasteiden ja puutteiden kuvausta. Analyysivaiheen luotettavuutta lisää tarkka kuvaus analyysin etenemisestä ja tehdyistä ratkaisuksista sekä tähän liittyvät esimerkit. Tulosten kuvaamisessa aineistokatkelmilla tuodaan näkyväksi perusteluja tulkintojen muodostamiselle (Eskola & Suoranta 1998, 217).

5.3 Jatkotutkimusaiheita

Tutkimukseen osallistui opiskelijoita vain kahdelta koulutusosalta ja haastateltavien määrä oli melko pieni. Olisikin mielenkiintoista laajentaa tutkimusta useammille aloille ja vertailla, eroavatko opiskelijoiden käsitykset ja kokemukset uraohjauksesta eri alojen kesken. Eroja uraohjauksen toteuttamisessa on varmasti sekä eri alojen että etenkin eri oppilaitosten kesken. Saman haastattelututkimuksen voisikin suorittaa useammassa ei oppilaitoksessa, jolloin saataisiin laajempaa tietoa opiskelijoiden näkemyksistä ja kokemuksista.

Tämä tutkimus keskittyi opiskelijoiden näkökulmaan, eikä tutkimuksessa pe-
rehdytty oppilaitoksen malleihin ja käytäntöihin tai opettajien ja opinto-ohjaa-
jien näkemyksiin uraohjauksen toteuttamisesta. Yksi jatkotutkimusmahdolli-
suus olisikin sisällyttää tutkimukseen oppilaitoksen näkökulma ja vertailla, mi-
ten hyvin opiskelijoiden kokemukset yhtenevät opettajien ja ohjaajien koke-
musten kanssa. Näkevätkö esimerkiksi molemmat tahot samanlaisia kehittä-
miskohteita uraohjaukseen liittyen?

Uraohjauksen on tarkoitus olla läpi koko opintojen kestävä prosessi ja sen pai-
nopisteet vaihtelevat opintojen eri vaiheissa. Myös opiskelijan käsitys uraoh-
jauksesta kehittyy opintojen aikana, kun oma osaaminen ja ammatillinen iden-
titeetti kehittyy. Olisikin kiinnostavaa seurata opiskelijoiden käsitysten muuttu-
mista opintojen alkuvaiheesta valmistumiseen asti. Toinen mielenkiintoinen
näkökulma olisi tehdä seurantaa esimerkiksi pari vuotta valmistumisen jäl-
keen, miten opiskelija näkee opintojen aikana saadun uraohjauksen vaikutta-
neen jatkopolkuunsa.

Itselleni jokseenkin yllättävä tulos oli ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden
suuri kiinnostus jatkokouluttautumiseen ja se, että kaikki haastattelemanani opis-
kelijat olivat hakeutumassa jatko-opintoihin. Oliko vain sattumaa, että haasta-
teltavakseni valikoitui jatko-opintoihin pyrkiviä, vai onko kiinnostus jatkokoulut-
tautumiseen laajempikin ilmiö ammatillisessa koulutuksessa? Ammatillisesta
koulutuksesta jatko-opintoihin jatkaminen olisikin tärkeä tutkimuskohde tule-
vaisuudessa, varsinkin kun korkeakoulujen opiskelijavalintoja on uudistettu ja
opiskelijavalinta tapahtuu entistä enemmän toisen asteen koulutuksen todis-
tuksen perusteella (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2020).

Tässä opinnäytetyössä sivuttiin työn ja työuran merkityksen teemoja, mutta
omana tutkimuksenaan olisi kiinnostavaa selvittää, miten opiskelijat arvottavat
työtä ja työuraa elämässään. Väitetään, että työn merkitys nuorille on erilainen
kuin aiemmilla sukupolvilla, mutta millaisia merkityksiä nuoret työnteolle ja työ-
uralla etenemiselle sitten antavat? Teoreettisessa viitekehityksessä kuvattiin
uraohjauksen ja urakäsityksen muuttumista koko elämän jatkuvaksi proses-
siksi, jossa otetaan kokonaisvaltaisesti huomioon ihmisen koko elämänkenttä.
Tähän liittyen olisi mielenkiintoista tutkia, miten opiskelijat kokevat työelämän

epävarmuuden ja vaatimukset läpi elämän jatkuvalle kouluttautumiselle: onko tämä nykyopiskelijoille itsestänselvyys, vai onko edelleen vallalla ajatus kolmivaiheisesta elämästä, jossa opiskelu, työnteko ja eläkkeelle jäänti seuraavat toisiaan. Ja edelleen, jos nähdään että urasuunnittelu on elinikäinen prosessi ja uraohjauksen tarve jatkuvaa, miten varmistetaan uraohjauksen jatkumo myös ammattiin valmistumisen ja työelämään siirtymisen jälkeen? Minkälaisia valmiuksia ja työkaluja opiskelijat saavat ammatillisesta koulutuksesta koko elämän jatkuvaan ura- ja elämänsuunnitteluun?

LÄHTEET

- Aaltonen, H. 2018. Voimavarakeskeisen uraohjauskoulutuksen suunnittelu: Kohti voimaannuttavaa uraohjausta. Lahden ammattikorkeakoulu. Tekniikan ala. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018121120818> [viitattu 22.9.2019].
- Ahvenainen, M., Korento, K., Ollila, J., Jokinen, L., Lehtinen, N. & Ahtinen, J. 2014. Tulevaisuus – paljon mahdollista. Tulevaisuusohjauksen ajatuksia ja tekoja. Tulevaisuuden tutkimuskeskus. Turun yliopisto. PDF-dokumentti. Saatavissa <https://tulevaisuusohjaus.fi/wp-content/uploads/2017/04/tulevaisuus-paljon-mahdollista.pdf> [viitattu 5.10.2019].
- Airo, J.-P., Rantanen, J. & Salmela, T. 2008. Oma ura, paras ura. Helsinki: Talentum.
- Alftan, A., Levo-Aaltonen, S., Rantanen, O., Raudasoja, A. & Salo, A. 2018. Uraohjauksen valmennusohjelma. *HAMK Unlimited Journal* 11.1.2018. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://unlimited.hamk.fi/amatillinen-osaamisen-ja-opetus/uraohjauksen-valmennusohjelma> [viitattu 2.10.2019].
- Amudson, N. E. 2005. Aktiivinen ohjaus. Opas uraohjauksen ammattilaisille. Helsinki: Psykologien kustannus Oy.
- Eskola, J. 2015. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- ELGPN (European Lifelong Guidance Policy Network). 2016. Urasuunnittelu- taidot: Toimintapolitiikan suunnittelu ja toteuttaminen: tiivistelmä. Jyväskylän yliopisto, koulutuksen tutkimuslaitos. ELGPN Tools 4. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.elgpn.eu/publications/browse-by-language/finnish/urasuunnittelutaidot-toimintapolitiikan-suunnittelu-ja-toteuttaminen-tiivistelma/at-download/file> [viitattu 21.10.2019].
- ELGPN (European Lifelong Guidance Policy Network). 2014. Lifelong Guidance Policy Development: Glossary. WWW-dokumentti. Saatavissa: <http://www.elgpn.eu/elgpndb/search/metadata/view/185> [viitattu 5.11.2019].
- Haapa-aho, A. 2012. Opiskelijoiden uraohjaus toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Kokemuksia Koulutuskeskus Sedusta. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan yksikkö. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2012091913730> [viitattu 3.10.2019].
- Haapakoski, A. 2005. Uraohjausta ammatilliseen oppilaitokseen. Ohjauksen kehittämishankkeita ja käytänteitä. Jyväskylän yliopisto. Opettajankoulutuksen laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ju-2006467> [viitattu 25.10.2019].

Halinen, M. 2010. Uraohjaus toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa. Kehittämishankeraportti. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2010053111028> [viitattu 29.9.2019].

Helander, J. 2017. Suunnanottoja uraohjauksen kentillä – uraohjauksen ajan-kohtaisteemat. *HAMK Unlimited Journal* 11.10.2017. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://unlimited.hamk.fi/amatillinen-osaaminen-ja-opetus/uraohjauksen-ajankohtaisteemat/> [viitattu 21.10.2019].

Hieta, S. 2008. Tarjoaako opinto-ohjaus eväitä tulevaisuuteen? Abiturienttien kokemuksia lukion uranvalinnanohjauksesta. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -työ. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200806105440> [viitattu 21.10.2019].

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2001. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Juutilainen, P.-K. & Mäkelä, N. 2018. ”Mä oon vaan halunnu olla siinä kampaajakuplassa” Opintopolku amiksesta korkeakouluun – opiskelijoiden kokemuksia ohjauksesta ja opinnoista. Teoksessa Ikonen, P.-E. & Voutila, K. (toim.), *Jatkoväylällä – yhteistyöllä ammatillisesta koulutuksesta ammattikorkeakouluun*. Xamk kehittää 55. Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu, 103–122. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-344-110-1> [viitattu 3.10.2019].

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu. 2020. Uusille urille – Nuorten työelämätaitojen vahvistaminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://www.xamk.fi/tutkimus-ja-kehitys/uusille-urille-nuorten-tyoelamataitojen-vahvistaminen/> [viitattu 9.4.2020].

Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä. Miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 176. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Karhu, K. & Saari, P. 2011. Ryhmäohjaus urasuunnittelun tukena. Teoksessa Penttinen, L., Plihtari, E., Skaniakos, T. & Valkonen, L. (toim.) *Vertaisuus voimavarana ohjauksessa*, 76–96. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-4497-1> [viitattu 7.11.2019].

Kattelus, R. & Jokinen, T. 2017. Uraopas. Työelämän lyhyt oppimäärä. Helsinki: Gaudeamus

Kattelus, R. 2002. Uran monet ulottuvuudet. Teoksessa Kattelus, R., Tammeaid, M. & Jokinen, T. *Uraopas omasta urastaan kiinnostuneille*. Jyväskylä: Primacarrera, 20–46.

Kiiveri, L. & Häkkinen, S. 2014. Ohjauksesta voimaa ja nuottia eteenpäin. Teoksessa Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, L. (toim.) *Otetta opintoihin*. Jyväskylä: Niilo Mäki instituutti, 235–258.

Kuronen, I. 2014. Keskeyttämisielmion tarkastelua. Teoksessa Määttä, S., Kiiveri, L. & Kairaluoma, L. (toim.) *Otetta opintoihin*. Jyväskylä: Niilo Mäki instituutti, 61–71.

Kuurila, E. 2014. Uraohjaus ja urasuunnittelu ammattikorkeakoulussa. Turun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-29-5771-2> [viitattu 3.10.2019].

Laki ammatillisesta koulutuksesta 11.8.2017/531.

Lampi, E., Vähäsantanen, K. & Rantanen, J. 2019. Uraohjaajien osaaminen ja haasteet työelämän murroksessa. *Aikuiskasvatus* 39 (3), 208–220. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201910114412> [viitattu 21.10.2019].

Lampi, E. 2018. Uraohjaajien osaaminen ja haasteet työelämän murroksessa. Jyväskylän yliopisto. kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -työ. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:ju-201910144415> [viitattu 21.10.2019].

Lehto, S. & Timonen, H. 2011. ”Olisi se helpottanut merkittävästi”. Opiskelijoiden kokemuksia siirtymävaiheesta. Teoksessa Kivelä, M. (toim.) Yksin hyvä – yhdessä parempi. Tutkimuksia ja raportteja 73. Mikkelin ammattikorkeakoulu, 18–64. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-588-349-0> [viitattu 3.10.2019].

Lerikkanen, J. & Virtanen, R. 2005. Opinto-ohjaus elämän eri vaiheissa osallisuuden lisääjänä. Teoksessa Lerikkanen, J. (toim.) Opinto-ohjauksen tarkoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulujen julkaisuja 51, 32–42. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-201-1> [viitattu 28.10.2019].

Mikä on Ohjaamo? 2019. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Nuorisotakuu.fi -verkkopalvelu. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://nuorisotakuu.fi/ohjaamot> [viitattu 25.10.2019].

Minkkinen, R. & Timonen, A. 2016. Uraohjaus Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosionomikoulutuksessa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016120418980> [viitattu 22.9.2019].

Myllyniemi, S. & Haikkola, L. 2020. Ammatinvalinta ja ohjaus. Teoksessa Haikkola, L & Myllyniemi, S. (toim.) Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö, 21–30. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://tieto-anuorista.fi/wp-content/uploads/2020/04/Nuorisobarometri_2019-netti.pdf [viitattu 21.5.2020].

Myllyniemi, S. & Haikkola, L. 2020. Nuoret muuttuvilla työmarkkinoilla. Teoksessa Haikkola, L & Myllyniemi, S. (toim.) Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019. Valtion nuorisoneuvosto, Nuorisotutkimusseura, Nuorisotutkimusverkosto, opetus- ja kulttuuriministeriö, 11–16. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://tietoanuorista.fi/wp-content/uploads/2020/04/Nuorisobarometri_2019-netti.pdf [viitattu 21.5.2020].

Mäkinen, S. 2015. Näköaloja toimijuuteen nuoruuden siirtymissä ja suunnanotoissa. Teoksessa Kauppila, P., Silvonen, J. & Vanhalakka-Ruoho, M. (toim.) Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku, 103–127. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1747-8/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf [viitattu 28.10.2019].

Numminen, U., Jankko, T., Lyra-Katz, A., Nyholm, N., Siniharju, M. & Svedlin, R. 2002. Opinto-ohjauksen tila 2002. Opinto-ohjauksen arviointi perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa sekä koulutuksen siirtymävaiheessa. Opetushallitus. Arviointi 8/2002. Helsinki: Yliopistopaino.

Nykänen, M. & Vuori, J. 2018. Urahallinnan ohjaus opetuksessa. Teoksessa Pirttiniemi, J., Kasurinen, H., Kettunen, J., Merimaa, E. & Vuorinen, R. (toim.) OPO 2. Opinto-ohjaajan käsikirja, 90–96. Helsinki: Opetushallitus.

Onnismaa, J. 2011. Ohjaus ja neuvontatyö. Aikaa huomiota ja kunnioitusta. Helsinki: Gaudeamus.

Onnismaa, J. 2003. Epävarmuuden paluu. Ohjauksen ja ohjausasiantuntijuiden muutos. Joensuun yliopisto. Kasvatustieteiden tiedekunta. Väitöskirja. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:952-458-304-6> [viitattu 29.9.2019]

Opetushallitus. 2019. ePerusteet. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi> [viitattu 5.10.2019].

Opetushallitus. 2018. Ammatillisen koulutuksen reformi – Tietopaketti ohjaajille. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.oph.fi/download/189707_info-paketti_reformista_ohjaajille.pdf [viitattu 21.10.2019].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2020. Opiskelijavalintojen kehittäminen. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://minedu.fi/opiskelijavalinnat-ja-yhteistyö> [viitattu 24.3.2020].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019a. Ammatillisen koulutuksen hallinto ja rahoitus. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://minedu.fi/ammattillisen-koulutuksen-hallinto-ja-rahoitus> [viitattu 3.10.2019].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2019b. Jatkuvan oppimisen kehittäminen. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2019:19. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-641-6> [viitattu 6.10.2019].

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman tietosisältö ja käsitteistö. PDF-dokumentti. Päivitetty 6.2.2018. Saatavissa: <https://minedu.fi/documents/1410845/5984873/HOKSin+tietosis%C3%A4lt%C3%B6+ja+k%C3%A4sitteist%C3%B6+6.2.2018.pdf/882ace03-7f08-48c0-afac-74d0b3097327/HOK-Sin+tietosis%C3%A4lt%C3%B6+ja+k%C3%A4sitteist%C3%B6+6.2.2018.pdf> [viitattu 28.9.2019].

Ora, P. 2018. Ammatillisen koulutuksen reformi – ohjaus muutoksessa. Teoksessa Pirttiniemi, J., Kasurinen, H., Kettunen, J., Merimaa, E. & Vuorinen, R. (toim.) OPO 2. Opinto-ohjaajan käsikirja, 141–148. Helsinki: Opetushallitus.

Peavy, R. V. 2006. Sosiodynaamisen ohjauksen opas. Helsinki: Psykologien kustannus.

Peavy, R. V. 2000. Ammatinvalinnan ja urasuunnittelun ohjaus postmodernina aikana. Teoksessa: Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar, T. (toim.) Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. Suomenos: Auvinen, P., 14–40. Jyväskylä: PS-kustannus.

Pitkänen, A.-H. & Vartiainen, M. 2019. Business College Helsinki. Teoksessa Raudasoja, A. & Heino, S. (toim.) Siksak-elämän uraohjausta. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 25–33.

Pirttiniemi, J. 2005. Ura- ja rekrytointipalvelujen tulevaisuus nuorten ammatillisessa koulutuksessa. Teoksessa Lerkkanen, J. (toim.) Opinto-ohjauksen tarkoitus. Jyväskylän ammattikorkeakoulujen julkaisuja 51, 43–50. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-201-1> [viitattu 28.10.2019].

Poutanen, T. 2014a. Muuttuva ohjaukskäsitelmä ja uraohjaus. Teoksessa Haataja, S. Lehti, M. Metsävuori, L. Poutanen, T. Ritvanen, J.-H. Viitaniemi, S. (toim.) Tulevaisuuden urapolut. Korkeakoulutettujen ohjaus muuttuvassa työelämässä. Turun ammattikorkeakoulu. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 88, 52-58. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164483.pdf> [viitattu 29.9.2019].

Poutanen, T. 2014b. Työuran näkymiä historiasta tulevaisuuteen. Teoksessa Haataja, S. Lehti, M. Metsävuori, L. Poutanen, T. Ritvanen, J.-H. Viitaniemi, S. (toim.) Tulevaisuuden urapolut. Korkeakoulutettujen ohjaus muuttuvassa työelämässä. Turun ammattikorkeakoulu. Turun ammattikorkeakoulun oppimateriaaleja 88, 10-12. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://julkaisut.turkuamk.fi/isbn9789522164483.pdf> [viitattu 28.10.2019].

Puukari, S. & Parkkinen, J. 2017. Ohjauksen ja neuvonnan erilaiset mallit ohjaustyön jäsentäjinä – peruslähtökohtia. Teoksessa: Puukari, S., Lappalainen, K. & Kuorelahti, M. (toim.) Ohjaus ja erityisopetus oppijoiden tukena. Jyväskylä: PS-Kustannus, 33–45.

Raudasoja, A. & Heino, S. 2019. Siksak-elämän uraohjausta. Teoksessa Raudasoja, A. & Heino, S. (toim.) Siksak-elämän uraohjausta. Hämeenlinna: Hämeen ammattikorkeakoulu, 6-11.

Savickas, M. L., Nota, L., Rossier, J., Dauwalder, J.-P., Duarte, M. E., Guichard, J., Soresi, S., Van Esbroeck, R. & van Vianen, A. E. M. 2009. Life designing: A paradigm for career construction in the 21st century. *Journal of Vocational Behavior* (75), 239–250. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2009.04.004> [viitattu 6.10.2019].

Seppälä, M. 2019. Erityistä tukea tarvitsevien opiskelijoiden uraohjaus ammatillisessa koulutuksessa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu -työ. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201902181510> [viitattu 22.10.2019].

Sitra. 2019. Kohti elinikäistä oppimista. Yhteinen tahtotila, rahoituksen periaatteet ja muutoshasteet. Sitran selvityksiä 150. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://media.sitra.fi/2019/03/25131746/kohti-elinikaista-oppimista.pdf> [viitattu 6.10.2019].

Taloudellinen tiedotustoimisto. 2012. Nuoret ja työelämä – kaksi eri maailmaa? Tutkimusraportti. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://www.tat.fi/digilehti-temp/digilehti/nuoret_ja_tyoelama/index.html [viitattu 29.11.2019].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 10. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi

Turve, I. 2019. Oikea-aikaisella ohjauksella parempiin tuloksiin uraohjauksessa. *HAMK Unlimited Journal* 28.8.2019. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://unlimited.hamk.fi/ammattillinen-osaaminen-ja-opetus/oikea-aikainen-uraohjaus> [viitattu 28.10.2019].

Uraohjauksen sanakirja. 2013. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://uraohjauksen-sanakirja.purot.net/> [viitattu 29.9.2019].

Valtioneuvoston asetus ammatillisesta koulutuksesta 5.10.2017/673.

Vanhalakka-Ruoho, M. 2015. Toimijuus ja suunnanotto elämässä. Teoksessa Kauppila, P., Silvonen, J. & Vanhalakka-Ruoho; M. (toim.) Toimijuus, ohjaus ja elämänkulku, 39–56. PDF-dokumentti. Saatavissa: http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1747-8/urn_isbn_978-952-61-1747-8.pdf [viitattu 28.9.2019].

Vehviläinen, S. 2014. Ohjaustyön opas. Helsinki: Gaudeamus

Vihtonen, J. 2018. Urataitoja tarvitaan muuttuvassa työelämässä. Teoksessa Kamaja H. & Vihtonen J. (toim.) Monen näköiset opiskelijan polut. Erilaiset, mutta sujuvat siirtymät opintojen nivelvaiheessa. Lahden ammattikorkeakoulu. Lahden ammattikorkeakoulun julkaisusarja 37, 37–38. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-827-283-3> [viitattu 21.10.2019].

Volanto, S. & Hakola, J. 2018. JoPo-hanke jopparilta polkimille: Urasuunnittelu- ja uraohjauksikysely osat 1 & 2: syksy 2015, kevät 2017. Hankkeen osaraportti. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-7109-80-9> [viitattu 28.10.2019].

Vuorinen, R., & Virolainen, M. 2017. Opinto- ja HOPS-ohjauksesta urasuunnittelutaitojen vahvistamiseen ja ohjauspalvelujen laadun arviointiin. *Ammattikasvatuksen aikakauskirja*, 19 (2), 4–19. https://akakk.fi/wp-content/uploads/Aiak_2017_2_paakirj.pdf [viitattu 5.11.2019].

Watts, A. G. 2009. The Relationship of Career Guidance to VET. OECD. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://www.oecd.org/edu/skillsbeyond-school/44246616.pdf> [viitattu 5.11.2019].

TEEMAHAASTATTELURUNKO

TAUSTATIEDOT

- ikä
- opiskeltava ala, tutkinto
- opintojen aloitusvuosi
- (suunniteltu) valmistumisaika
- aiempi koulutus ja hankittu osaaminen (tutkinnot, tutkinnon osat ym.)

KÄSITYKSET

- Mitä tarkoitetaan uraohjauksella?
 - o Osaatko sanoa mitä tarkoittaa/pitää sisällään...? Onko tuttu käsite...? Onko teillä koulutuksessa puhuttu...?)

(Tässä tarvittaessa uraohjauksen avaamista, tarkentavia kysymyksiä:

- o Työnhakutaidot/työelämävalmiudet
- o jatko-opintoihin hakeutuminen
- o Oma osaaminen: vahvuudet ja kehittämiskohteet, ammatillinen kasvu)

KOKEMUKSET

- Urasuunnitelma
 - o Onko tehty opintojen aikana urasuunnitelmaa?
 - o Mitä siihen kirjattiin?
 - o Missä vaiheessa opintoja asioita käsitelty?
- Miten tulevaa työelämään tai jatko-opintoihin siirtymistä on käsitelty ohjauksessa/opetuksessa?
 - o Työnhakuvalmiudet/työelämävalmiudet/työllistymisen tukeminen
 - o Jatkokoulutukseen ohjaaminen
 - o Itsetuntemuksen kehittyminen (oma osaaminen, vahvuudet ja kehittämiskohteet)
 - o Ammatillisen identiteetin kehittyminen/ammatillinen kasvu
 - o Yhteistyö eri tahojen kanssa, vierailut ja vierailijat (työelämä/yritykset, työvoimahallinto, ammattiliitot, oppilaitokset)
- Mistä saatu tietoa
 - o Ketkä henkilöt ovat ohjanneet, keneltä/mistä saanut tietoa näihin liittyen?
 - o Ryhmäohjaus/henkilökohtainen ohjaus
 - o Opiskelu- ja urasuunnitteluvalmiudet yhteinen tutkinnon osa
 - o Työpaikalla tapahtuva oppiminen
 - o Verkko-opiskelu/tietoa netissä/itsenäinen tiedonhaku
- Miten saatu ohjaus on koettu?
 - o Millaisia suunnitelmia valmistumisen jälkeen? Oletko saanut oppilaitoksesta tukea/ohjausta näihin?

- Onko kokenut saaneensa tarpeeksi ohjausta liittyen työelämään siirtymiseen tai jatko-opintoihin hakeutumiseen?

TOIVEET

- Millaista ohjausta olisit halunnut saada? Mitä jäit kaipaamaan?
- Miten kehittäisit uraohjausta?
 - esim. työelämään siirtyminen, jatko-opinnot, itsetuntemuksen kehittäminen...
 - millaista ohjausta missäkin vaiheessa opintoja?
- Mitä kautta/missä uraohjaus tulisi tapahtua?
 - Esim. henkilökohtainen, ryhmäohjaus, verkko-ohjaus, itsenäinen opiskelu, tietoa netissä
- Haluatko sanoa/kertoa vielä jotain muuta?

Kiitos haastattelusta!